

Cor Hendriks: *De romance van Fouke Fitz Waryn*¹

In de maanden april en mei, wanneer de weiden en het gras weer groen zijn en ieder levend wezen zijn kracht, schoonheid en macht herkrijgt, weergalmen de heuvels en de dalen van het zoete lied van de vogels en eenieders hart is opgeheven en vol vreugde bij de schoonheid van het weer en het seizoen. In deze tijd zou men moeten denken aan de avonturen en de dappere daden van onze voorouders, die er naar streefden eer te zoeken in loyaliteit, en zou men moeten spreken van die dingen, die voor veel mensen profijtelijk zouden kunnen zijn. (3:1-8)

Heren, jullie hebben hiervoor gehoord dat William de Bastaard, Hertog van Normandië, naar Engeland kwam met een groot leger en een massa mensen en het hele land met geweld veroverde. Hij doodde koning Harold, liet zichzelf kronen in Londen en vestigde vrede en wetten naar zijn wil, landen uitdelend aan de verschillende personen, die met hem meekwamen. In die tijd was Owain Gwynedd, een dappere en waardige krijger, Prins van Wales, en de koning was het meest bevreesd van hem. Deze Owain had de hele March verwoest en alles van Chester tot de Wrekin was vernietigd.² De koning rustte zich zeer rijk uit en kwam met een groot leger naar het graafschap Shrewsbury, waar hij alle steden van Chester tot Shrewsbury verbrand aantrof, want de Prins claimde de hele March als zijn eigen en als behorend tot Powys.³ (3:9-21)

De Prins trok terug, want hij durfde niet te wachten op de koning. De koning was heel wijs en bedacht dat hij de landen in de March zou geven aan de dapperste ridders in het hele leger, zodat zij de Prince's March zouden verdedigen voor hun eigen voordeel en voor de eer van hun heer, de koning. De koning riep Roger de Bellême en gaf hem vrijelijk de hele graafschap Shrewsbury en hij werd *earl palatine* genoemd. Buiten de stad Shrewsbury stichtte Roger een abdij gewijd aan St. Pieter en hij rustte die zeer rijk uit. Hij behield het earldom heel zijn leven. Toen begon hij een kasteel te Bridgenorth en een andere te Dynan, maar hij maakte ze niet af. (3:22-31)

Na Rogers dood bezat zijn zoon Robert het hele earldom Shrewsbury en Arnulf, zijn jongere zoon, had Pembroke. Zij waren uitermate onbeheerste en verraderlijke lieden, die zware

¹ De vertaling en het merendeel der aantekeningen zijn gebaseerd op Burgess, Glyn S., *Two medieval outlaws. Eustace the Monk and Fouke Fitz Waryn*, Cambridge 1997.

² Dit verslag van de activiteiten van Owain Gwynedd, hier de Prins van Wales genoemd, gaat mank op diverse punten. Owain Gwynedd was zeker Prins van Gwynedd, maar hij nam niet de titel Prince of Wales aan. Noch was hij de heerser van Gwynedd ten tijde van de Verovering. Hij regeerde van 1137-1170 (zie J.E. Lloyd, *A History of Wales*, II, 487-535). De lof voor Owain in de *Romance* is echter terecht, want hij was zeker een sterke en scherpzinnige heerser. Henry II voerde campagnes tegen hem in 1157 en 1165 (zie David Walker, *Medieval Wales*, 45-48) en er kan een reflectie hiervan te vinden zijn in de *Romance*. Het schijnen daarentegen de grensactiviteiten van Gruffydd ap Llywelyn te zijn, die plaats hadden tussen 1055 en 1063, waaraan hier wordt gealludeerd. Walker noemt Gruffydd 'undoubtedly the outstanding Welsh ruler of the eleventh century', maar 'he was totally ruthless, his hands stained with the blood of rivals and opponents' (ibid., p. 18). Gruffydd kwam aan de macht in het koninkrijk Gwynedd in 1039, maar het was de dood in 1055 van Gruffydd ap Rhydderch, heerser van Deheubarth (Zuid-Wales), die hem de gelegenheid gaf zijn autoriteit op te leggen over een verenigd Wales. Hij gebruikte meedogenloze tactieken om dit doel te bereiken en voerde een agressieve politiek ten aanzien van de Engelsen, door strooptochten in hun zuidelijke grensgebieden. Zie voor een lijst van 'feiten': L. Brandin, 'Nouvelles Recherches sur Fouke fitz Waryn', *Romania* 55 (1929), 17-44. Voor politiek: K.L. Maund, *Ireland, Wales, and England in the Eleventh Century*, Woodbridge 1991 (64-68).

³ Willem de Veroveraar bracht maar één bezoek aan Wales, naar St. Davids in 1081. The ANTS editors write: 'The whole of this episode is fabulous, as far as the Conqueror is concerned. The settlement of the families in the Oswestry area, and the activities of Owain Gwynedd and his older contemporary Mededith ap Bleddyn of Powys, are simply transferred from the reign of Henry I to a period of half a century earlier.' They add that in the account of Owain Gwynedd's depredations and conquests there also seems to be a reflection of the last years of Welsh independence in the thirteenth century. (p. 63)

misdaden begingen tegen hun heer, koning Henry, zoon van Willem de Bastaard en broer van koning William Rufus. Zij voltooiden het kasteel van Bridgnorth in weerwil van koning Henry, en daarom ontferde de koning hen en verbande hen voor altijd, hun landen gevend aan zijn eigen ridders.⁴ Het kasteel van Dynan en het omliggende land naar de rivier de Corve, samen met al zijn lenen, gaf hij aan Sir Joce, zijn ridder, die sindsdien de bijnaam van Dynan aannam en overal Joce de Dynan werd genoemd. Deze Joze voltooide het kasteel, dat Roger de Bellême begonnen was in zijn dagen, en hij was een sterke en dappere ridder. Lange tijd heette de stad Dynan en nu wordt het Ludlow genoemd. Onder de stad Dynan bouwde Joce een brug van steen en cement over de rivier de Teme, in de hoogstraat die door de March loopt van Chester naar Bristol. Joce bouwde zijn kasteel te Dynan met drie bailey-walls en omringde het met een dubbele greppel, één binnen en één buiten.⁵ (3:32-34; 4:1-16)

Koning William de Bastaard naderde de bergen en de dalen van Wales en hij zag een hele grote stad, voorheen omsloten met hoge wallen, die compleet uitgebrand en verruïneerd was. Hij zette zijn tenten op op een vlakte onder de stad, zeggend dat hij daar die nacht zou blijven. Toen informeerde de koning aan een Brit (= Welshman) hoe de stad heette en hoe dat die vernietigd was geraakt. 'Heer,' zei de Brit, 'ik zal het u zeggen. Het kasteel heette eerst Castle Bran, maar nu wordt het de Old Border genoemd. Eens kwam Brutus, een zeer dappere ridder, naar dit land, net als Corineus, van wie Cornwall zijn naam heeft, en vele anderen afkomstig van de stam van Troy. Niemand leefde in deze gebieden behalve een boos ras van mensen, grote reuzen, wier koning Geomagog heette. Zij hoorden van de komst van Brutus en ging op weg om hem te treffen. Op het laatst waren alle reuzen gedood behalve Geomagog, die verbazingwekkend groot was. Corineus, de dappere, zei dat hij graag strijd wilde leveren met Geomagog om diens kracht te beproeven. Meteen bij het begin greep de reus Corineus zo stevig beet, dat hij drie van zijn ribben brak. Corineus werd woest en gaf Geomagog zo'n harde trap, dat hij in zee viel vanaf een grote rots. Aldus verdronk Geomagog. Een boze geest nam meteen bezit van Geomagogs lijk en hij kwam naar deze gebieden en verdedigde het gebied een lange tijd, zodat geen Brit daar durfde te leven. Lange tijd daarna liet koning Bran, zoon van Donwal, de stad herbouwen, de wallen herstellen en de grote greppels versterken. Hij maakte er een 'borough' van en een grote marktplaats. De Duivel kwam op een nacht en nam alles wat aantrof mee. Sindsdien heeft niemand daar ooit gewoond.'⁶ (4:17-38; 5:1-4)

⁴ Roger de Bellême was in feite Roger de Montgomery, aan wie de Veroveraar het earldom Shropshire gaf enige tijd na 1071. Het was zijn zoon Robert, die de titel 'de Bellême' droeg, geërfd van zijn moeder, Mabel Talvas, Rogers eerste vrouw. Het is echter wel waar, dat Roger (in 1087) de Abdij van Shrewbury stichtte, gewijd aan St. Pieter, en dat Arnulf, zijn vijfde zoon, zichzelf in Pembroke vestigde (1093). Eveneens is het waar, dat Henry I de familie ontferde en voor altijd verbande (in 1102) en dat de onbevoegde bouw van het kasteel te Bridgnorth de waarschijnlijke aanleiding was voor de breuk. Zie: Lynn H. Nelson, *The Normans in South Wales, 1070-1171*, Austin-London 1966; ook: Orderic Vitalis, *The Ecclesiastical History*, Oxford 1969-80, III, 138-150.

⁵ De eerste referentie aan Ludlow Castle is uit 1138, maar 'the curtain wall of the inner bailey, its flanking towers and parts of the gatehouse-keep date from the 11th century' (David Lloyd, *Ludlow Castle*, 2).

⁶ Vergelijk Geoffrey of Monmouth, *Historia*, (Penguin 1966), 72f. Timothy Jones (*Studies in Philology* 91, 1994, 233-249) wijst erop, dat de schrijver van *Fouke Fitz Waryn* de autochtone Britse mythe vervangt door een nieuwe Normandische en Christelijke mythe, een die 'justifies the Norman occupation of Wales, the Fitz Waryn family's claim to Whittington, Fouke's defiance of King John and its favoritism toward the Welshman Roger de Powys'. Castle Bran is vrijwel zeker Castle Dinas Brân, dat op een steile heuvel ligt nabij Llangollen. De nieuwe naam voor Castle Bran, hier gegeven als de Oude Grens (la Vele Marche), stelt waarschijnlijk Wallie Marchia voor. Koning Bran, zoon van Donwal (oftewel Brian Fitz Donwal), kan geïdentificeerd worden als Brennius, zoon van Dunvallo Molmutius (Dyfnwal Moelud), in Geoffrey's *Historia* (p. 88-91). Zie Loomis, *Wales and the Arthurian Legend*, 42-52: 'Chastiel Bran, Dinas Brân, and the Grail Castle'.

De koning was verbaasd hierover. De neef van de koning, Payn Peverel, een woeste en dappere ridder, hoorde alles en zei dat hij het wonder die nacht nog wilde beproeven.⁷ Payn Peverel bewapende zich zeer rijkelijk en nam zijn schild van stralend goud met een azuur kruis ingekerfd, samen met vijftien ridders en andere soldaten. Hij ging naar het hoogste paleis en zette daar zijn kamp op. Toen de nacht viel, werd het weer zo smerig, donker en zwart, en er stak zo'n storm op met donder en bliksem, dat al de aanwezigen zo verschrikt werden, dat zij hand noch voet konden bewegen vanwege de angst. Ze lagen plat op de grond als doden. Payn, de woeste, was heel erg bang, maar hij stelde zijn vertrouwen in God, voor wie hij het teken van het kruis droeg, en hij zag in dat zijn enige bron van hulp God was. Hij ging op de grond liggen en bad met ware devotie tot God en Zijn moeder Maria, hen vragend hem die nacht te verdedigen tegen de macht van de Duivel. Nauwelijks was zijn gebed ten einde of de Duivel kwam in de gedaante van Geomagog. Hij droeg een enorme knots in zijn hand en uit zijn mond spoten vuur en vlammen, die de hele stad verlichtten. Payn had heel zijn vertrouwen op God gericht en zichzelf bekruisend viel hij de Duivel dapper aan. De Duivel hief zijn knots op en deed een slag naar Payn, maar die ontweek hem. De Duivel werd door de macht van het kruis beangstigd en verloor zijn kracht, want hij kon het kruis niet naderen. Payn achtervolgde hem, hem met zijn zwaard zo slaand, dat hij het uitgilde en in overgave plat op de grond viel. 'Ridder,' zei hij, 'je hebt me verslagen, niet door je eigen kracht, maar door de macht van het kruis, dat je draagt.' 'Smerig wezen dat je bent,' zei Payn, 'zeg me wie je bent en wat je in deze stad doet. Ik bezweer je in de naam van God en het Heilig Kruis.' De Duivel begon het verhaal te vertellen met dezelfde woorden die de Brit tevoren gebruikt had, hem zeggen dat, toen Geomagog dood was, hij zijn ziel meteen overgaf aan Beelzebub, hun Prins, en hij het lijk van Geomagog was binnengegaan en naar deze gebieden was gekomen in zijn gedaante om de grote schat te bewaken, die Geomagog bijeengebracht had en geplaatst in een huis, dat hij onder de grond in de stad had gebouwd. Payn vroeg hem wat voor een wezen hij was en hij antwoordde, dat hij vroeger een engel was en nu vanwege zijn overtreding was hij de geest van de Duivel. (5:5-39)

'Wat voor schat had Geomagog?' zei Payn. 'Ossen, koeien, zwanen, pauwen, paarden en alle andere beesten, gemaakt van puur goud. Hij had ook een gouden stier, die, dankzij mij, zijn orakel was, waarin hij zijn hele geloof stelde. Ik vertelde hem wat er ging gebeuren. Twee maal per jaar waren de reuzen gewoon hun god te eren, de gouden stier, die zo'n opmerkelijke hoeveelheid goud bevatte. Later geschiedde het, dat deze hele streek Blanche Lande werd genoemd, en ik en mijn gezellen omsloten de vlakte met een hoge muur en een diepe greppel, zodat er geen weg naar binnen was tenzij door deze stad, die vol boze geesten was. Op de vlakte hielden we gevechten (jousts) en toernooien en veel mensen kwamen deze spektakels bekijken, maar niemand ontkwam ooit. Tenslotte kwam er een discipel van Jezus, genaamd Augustinus, en door zijn gepreek beroofde hij ons van heel wat van ons volk. Hij doopte hen en bouwde een kapel in zijn naam, die ons groot ongeluk bracht.' 'Nu,' zei Payn, 'moet je me vertellen van de schat, waarover je gesproken hebt.' 'Vazal,' zei hij, 'zeg er niets meer over, want die is bestemd voor anderen. Maar jij zult heer zijn van dit hele domein en zij die na je komen zullen het houden met grote moeite en oorlog.' (5:39; 6:1-18)

'Uit je mouw zal de wolf voortkomen die wonderen zal doen, die scherpe tanden zal hebben en bij iedereen bekend zal zijn. Hij zal zo sterk en woest zijn, dat hij de ever zal verdrijven uit Blanche Lande, zo groot zal zijn macht zijn. Het luipaard zal de wolf verjagen en het dreigen met zijn staart. De wolf zal de wouden en heuvels verlaten en in het water verkeren met de vissen. Hij zal de zee oversteken en dit hele eiland omcirkelen. Tenslotte zal hij het

⁷ Payn Peverel hoort in de tijd van Henry I, die hem de eer van Bourn in Cambridgeshire gaf (zie n. 10).

luipaard overwinnen met zijn slimheid en zijn kunde. Dan zal hij naar deze vlakte komen en zijn huis in het water maken.’⁸ (6:19-36)

Toen de geest dit gezegd had, vertrok hij uit het lichaam en Payn was zo beangst, dat hij bijna stierf. Toen het over was, werd de nacht helder en het weer werd fraai. De ridders en de anderen, die in angst hadden gezeten, herstelden zich en ze waren verbaasd over wat er gebeurd was. De volgende dag werden de gebeurtenissen verteld aan de koning en het hele leger en de koning liet het lijk van Geomagog wegbrengen en in een diepe put buiten de stad werpen. Hij bewaarde de knots en liet die een lange tijd aan velen zien vanwege zijn opmerkelijke grootte. (6:37-38; 7:1-7)

De koning vertrok vandaar en betrad het gebied naast Blanche Lande, dat eens behoorde aan een Brit genaamd Meredith ap Bleddyn. Op de grens ervan stond een klein kasteel, genaamd Croes Oswallt, maar thans Oswestry geheten. De koning liet een ridder komen, Alan Fitz Flaald, en gaf hem het kasteel met al de lenen, die erbij hoorden. Van deze Alan stammen al de grote heren van Engeland, die de bijnaam Fitz Alan hebben. Later liet deze Alan het kasteel flink vergroten.⁹ (7:8-15)

De koning stak de rivier de Severn over en zag dat het gebied in de hele omgeving goed en mooi was. Hij liet een ridder komen, die geboren was in Lorraine, in de stad Metz, en die vermaard was om zijn kracht, schoonheid en hoffelijkheid. Zijn banier was van rode samniet met twee gouden pauwen. De koning gaf hem Alberbury en al de lenen die erbij hoorden. Aldus gaf de koning aan zijn beste en loyaalste ridders al de landen, jachtgebieden en lenen van Chester tot Bristol. (7:16-22)

De koning riep Payn Peverel en gaf hem Blanche Lande met zijn woud, woesternijen, jachtgebieden en de hele streek. Er was een hoogte omringd door moerasland en water en erop bouwde Payn een mooie, sterke toren. De hoogte was The Berth genaamd en een rivier loopt er langs die, zijn naam nemend van Payn Peverel, Peverel werd genoemd. Maar later werd hij Pevereye genoemd. Toen de koning zijn beschikkingen voor deze streken gemaakt had, keerde hij terug naar London en vandaar ging hij naar Normandië, waar hij stierf. Toen regeerde zijn zoon William Rufus in Engeland en na hem kwam Henry, zijn jongere broer, die naderhand zijn oudere broer Robert Curthose zijn hele leven in de gevangenis hield. Ik zal de reden daarvoor hier niet uit de doeken doen. (7:23-33)

Toen gebeurde het dat Payn Peverel stierf in zijn kasteel in de Piek en William Peverel, zijn zusters zoon, ontving en hield Payns hele erfenis.¹⁰ Toen veroverde deze William met wapengeweld heel het land van Morlas tot aan de rivier de Dee, Ellesmere, Maelor en

⁸ Deze profetie is in versvorm en refereert aan de strijd tussen de held, Fouke III, aangeduid als de wolf (de scherpe tanden zijn een verwijzing naar zijn wapen), en koning John, aangeduid als het luipaard. (zie n. 49).

⁹ Meredith (Maredudd) ap Bleddyn (†1132) was heerser van Powys en hij en zijn broers richtten een groot deel van hun activiteiten tegen de Normandiërs. Hij was in 1102 verbonden met de rebellie van Roger de Bellême, die de oorzaak was dat Henry I die familie uit Engeland verbande. Alan Fitz Flaald was een Bretonse ridder, die door Henry I werd bevorderd tot sherrif van Shropshire en heer van Oswestry in 1101. In de tijd van koning Stephen schijnt Merediths zoon Madog Oswestry in bezit te hebben genomen tijdens de verbanning van William Fitz Alan (Eyton, *Antiquities of Shropshire*, 1854-60, X, 321; II, 107-112).

¹⁰ De betreffende Peverel-familie zijn de Peverels van Dover en van Bourn (Cambridgeshire), niet de Peverels van Nottingham of van Essex. De ANTS-editors informeren ons, dat ‘there were three brothers at the court of Henry I, Hamo Peverel, who held lands in Shropshire in 1092-8, William of Dover, and Pain of Bourn, who was one of the founders of Bernwell Abbey’. Payn Peverel was nooit heer van de Peak. De William die Whittington bouwde, moet William II, de neef van Hamo en William I zijn. Zijn vader was waarschijnlijk Robert, een andere broer, en als zodanig moet hij de neef van Payn zijn. William II stierf in 1147 tijdens de 2^e Kruistocht. (If Fouke I were related to the Peverels, who were staunch supporters of Matilda, this might explain the support given to her by the Fitz Waryns.)

Nanheudwy. Deze William bouwde een toren op Blanche Lande en noemde die Blanchetour, en de stad, die eromheen ligt heet nog steeds Blancheville oftewel Whittington in het Engels. In Ellesmere bouwde hij nog een toren en nog een aan de rivier de Ceiriog. William had twee mooie nichten, Helen, de oudere, en Melette, de jongere. Hij huwde Helen met Fitz Alan en met haar in het huwelijk gaf hij het hele land van Morlas tot aan de rivier de Ceiriog. Melette was veruit de mooiste en vanwege haar schoonheid was ze zeer begeerd. Maar niemand vond gunst bij haar. William besprak dit met haar en vroeg haar hem te laten weten of er een ridder in het land was die ze bereid was tot haar echtgenoot te nemen. Als er niemand was, zou hij haar helpen zo goed hij kon. 'Zeker, heer,' zei ze, 'er is geen ridder op de hele wereld die ik zou willen nemen vanwege zijn rijkdom of de landen die hij bezit. Maar als ik ooit een man krijg, dan moet hij knap, hoofs, goed opgevoed en de dapperste man van heel Christendom zijn. Ik geef niets om rijkdom, want ik kan waarlijk zeggen, dat diegene rijk is die heeft wat zijn hart begeert.' Toen William dit hoorde, glimlachte hij en zei: 'Schone nicht, je hebt goed gesproken en ik zal mijn best doen je te helpen zo'n man te vinden. Ik zal je Blanchetour geven en alles wat erbij hoort, met al zijn lenen, want een vrouw, die land als haar leen heeft, zal des te meer gezocht worden.' Toen zond William een proclamatie uit in vele landen en vele steden: 'Dat iedere dappere ridder, die wil josten voor liefde, komt naar het feest van Michaelmas op Peverel Castle in de Piek en de ridder die het succesvolst is en het toernooi wint, zal de liefde hebben van Melette de la Blanchetour en hij zal heer zijn van Blancheville en al zijn lenen.' Deze proclamatie was weldra bekend in vele landen. Waryn de Metz, de dappere, had vrouw noch kind, maar hij informeerde John, hertog van Bretagne, over de aard van deze proclamatie en vroeg om zijn hulp en bijstand in deze zaak. De hertog was heel dapper. Hij had tien zonen, die ridder waren, de knapste en dapperste in heel Bretagne: Roger, de oudste, Howel, Audwyn, Urien, Theobald, Bertrem, Amys, Guichard, Girard en Guy. De hertog zond naar zijn neef Waryn de Metz zijn tien zonen en een honderdtal ridders met hen, ieder voorzien van goede paarden en kostbare uitrusting. Hij ontving hen met grote eer. Eneas, de zoon van de koning van Schotland, kwam met de Earl van Murray, de Bruces, Dunbars, Umfrevilles en tweehonderd ridders. Owain, de Prins van Wales, kwam met tweehonderd schilden en de hertog van Bourgondië met driehonderd ridders. Ydromor, de zoon van de koning van Galloway, kwam met een honderdvijftigtal ridders. De Engelse ridders bedroegen driehonderd. Waryn de Metz en zijn gezelschap kampeerden in tenten opgezet in het woud vlakbij waar het toernooi zou worden gehouden, allen gekleed zoals ze wilden in rode samniet. Op oorlogsachtige wijze waren hun rijdieren geheel tot op de grond bedekt. Waryn zelf droeg om niet herkend te worden een gouden helmboos. Toen weerklonken de tamboeren evenals de trompetten, bugels en Saraceense hoorns, zodat de dalen galmden van het geluid. Toen begon het toernooi, hard en woest. Daar kon men ridders uit het zadel gewipt zien en menig harde klap uitgedeeld op lichaam en nek. (7:34-39; 8:1-39; 9:1-11)

De maagd en een stel dames waren in de toren geklommen en ze zagen de fraaie verzameling van ridders en hoe eenieder zich gedroeg. Ik ben niet van plan de slagen en het algehele gedrag te beschrijven, maar Waryn de Metz en zijn gezelschap bleken die dag het succesvolst evenals het knapst en dapperst. Van alle aanwezigen was Waryn de hoogst geachte van alle graven. De avond brak aan en het toernooi kon niet langer doorgaan vanwege de duisternis. De ridders keerden terug naar hun onderkomens. Waryn en zijn gezelschap gingen heimelijk terug naar hun tenten in het woud en hadden na het afleggen van hun wapenuitrusting het grootste plezier. Geen van de andere heren wist wat er van hen geworden was of wie ze waren, zo heimelijk gedroegen ze zich. Iedereen faalde hen te herkennen. (9:12-23)

De volgende dag werd overal een joust uitgeroepen. Toen ging Waryn, geheel onherkend en schijnbaar toevallig naar de joust, gekleed in groene klimopbladeren vers uit het woud. Toen

de hertog van Bourgondië hem zag, snelde hij meteen op hem af en gaf hem een harde slag met zijn lans. Waryn sloeg hem terug zodat hij van zijn paard viel midden in het strijdperk. Toen deed hij hetzelfde met een andere, toen een derde. Melette van de Blachetour zond hem haar handschoen en vroeg hem haar te verdedigen. Hij zei dat hij dat zou doen zo goed als hij maar kon en toen ging hij terug naar het woud, waar hij zichzelf bewapende met zijn rode uitrusting, en kwam met zijn gezellen het veld op. Hij was de winnaar in het toernooi en hield stand tegen alle komenden. Toen werd besloten door al de hoge heren, herauten en rechters, dat Waryn, de ridder die daar bij toeval leek te zijn, de prijs van het toernooi verdiend had en ook Melette van de Blanchetour. Hij nam haar met grote vreugde en de maagd nam hem. Dus lieten ze de bisschop van die streek komen en ten overstaan van allen trouwde hij hen. William Peverel hield een overvloedig feest voor het huwelijk en toen de festiviteiten over waren nam Waryn zijn vrouw en zijn gezelschap en ze gingen naar Blancheville, waar ze veertig dagen in grote vreugde bleven. Toen gingen de tien broeders met hun honderd ridders terug naar Bretagne. Maar Guy, de jongste broer, bleef in Engeland en veroverde vele fraaie landen door het zwaard. Hij werd Guy le Estrange genoemd en van hem stammen al de grote heren van Engeland af, die de bijnaam Estrange dragen.¹¹ (9:24-39; 10:1-8)

Waryn de Metz hield de heerschappij van Blancheville een lange tijd in grote eer, maar Iorwerth, de zoon van Owain, Prins van Wales, deed hem een hoop schade, doodde zijn mannen en verwoestte zijn landen.¹² Toen stelden ze een datum voor een veldslag vast, waarin menig dapper man ten onder ging. Tenslotte trok Iorwerth aan het korste eind, want hij verloor een flink aantal van zijn mannen. Het slagveld verlaten vluchtte hij in oneer. Toen benoemde Waryn een zeer dappere en waardige ridder, Guy Fitz Candelou de Porkington, om de eer van Blancheville en zijn andere landen te beschermen. (10:9-17)

Het gebeurde dat de vrouwe zwanger werd. Toen ze het kind ter wereld gebracht had, op de tijd die God had bepaald, noemden ze hem Fouke. Toen de jongen zeven jaar oud was, zonden ze hem naar Joce de Dynan om opgevoed en groot gebracht te worden, want Joce was een ridder van grote ervaring. Hij ontving hem met veel eer en grote affectie en voedde hem op met zijn kinderen in zijn eigen kamers. Want hij had twee dochters, waarvan de jongere dezelfde leeftijd had als Fouke en zij heette Hawyse. De oudere dochter heette Sybille. In die tijd was er een onmin en oorlog tussen Sir Joce de Dynan en Sir Walter de Lacy, die gewoon was veel tijd door te brengen te Ewyas. Vanwege deze onmin verloren veel goede ridders en veel dappere mannen hun leven, want ieder van hen voerde een aanval uit op de ander, het land van de ander in brand zettend, plunderend en hun mensen berovend en allerhande andere schade toebrengend. Toen Fouke achttien jaar geworden was, was hij zeer knap, sterk en groot. (10:18-31)

Op een zomerdag stond Sir Joce vroeg op en beklom een van de torens in het midden van zijn kasteel om het platteland in ogenschouw te nemen. Hij keek in de richting van de berg genaamd Whitcliffe en zag de velden overdekt met ridders, pages, soldaten en knechten, sommige bewapend en te paard en anderen te voet. Hij hoorde de paarden hinniken en zag de

¹¹ Ene Guy le Estrange (of le Strange), en zijn broers John en Hamo, ontvingen land van Henry II aan het begin van zijn regering. De Guy, waaraan de Romance refereert lijkt de vader van deze broers te zijn. Als alles klopt, moet het toernooi hebben plaats gehad tussen 1137 (de troonsbestijging van Owain) en 1147 (de dood van William Peverel). Maar Warine de Metz moet al veel eerder getrouwd zijn, volgens Eyton (III, 123f).

¹² De Welshe prins Yervard (Iorwerth) kan niet de zoon van Owein (Yweyn), Prins van Wales, zijn. De schrijver heeft het vast over Iorwerth Goch (Red Edward), zoon van Meredith ap Bleddyn, heerser van Powys. Iorwerth Goch was de broer van Madog ap Meredith en hij was actief in de periode voor de Anarchy. Iorwerth Drwyndwyn (Yervard Droyndoun in de Anglo-Normandische tekst) was de zoon van Owain Gwynedd en vader van Llywelyn de Grote. Hij droeg de bijnaam Trwyndyn 'flat-nosed' en zou vanwege deze verminking zijn uitgesloten van elk aandeel in de opvolging. (Lloyd, II, 550)

glinsterende helmen. Tussen hen ontwaarde hij Sir Walter de Lacy's banier, stralend met vers goud met een *fess gules*. Toen riep hij naar zijn ridders en beval hen zich te bewapenen, hun rijdieren te bestijgen en hun kruisboogmannen en boogschutters mee te nemen. Ze moesten hun weg nemen naar de brug onder de stad Dynan en de brug en het fort bewaken en niemand doorlaten. Sir Walter en zijn mannen dachten veilig te kunnen oversteken, maar de mannen van Sir Joce dreven hen terug en velen aan beide zijden werden gewond en gedood. Toen kwam Sir Joce met zijn zilveren banier met drie leeuwen *passant azure, crowned or*. Met hem had hij vijfhonderd ridders en soldaten, te paard en te voet, naast de burgers en hun mannen, die goede vechters waren. Toen stak Joce met een groot vertoon van kracht de brug over en de twee zijden raakten handgemeen. Godebrand, die Lacy's banier droeg, werd doorboord door Joce met een lans. Zo verloor Lacy zijn banier. Toen volgde een algemeen gevecht en menig man aan beide zijden werd gedood. Maar Lacy trok aan het kortste eind, want hij werd verslagen en nam de vlucht, zich een weg banend langs de rivier de Teme. (10:32-39; 11:1-14)

De vrouwe met haar dochters en haar andere dienstmaagden had de toren beklommen vanwaar zij de hele veldslag zagen. Ze baden devoot tot God, dat hij hun heer en zijn mannen zou beschermen tegen leed en schade. Joce de Dynan herkende Walter de Lacy aan zijn wapen en zag hem in zijn eentje vluchten, want hij was bang zijn leven te verliezen. Hij gaf zijn paard de sporen en haalde heuvels en dalen doorkruisend in korte tijd Lacy in in een dal onder het bos nabij Bromfield. Hij beval hem om te keren. Lacy zag niemand naast Sir Joce, dus hij draaide zich zeer boud om en ze wisselden krachtig slagen met elkaar uit, want geen had enige gedachte de ander te sparen. Ze deelden elkaar grote en woeste klappen uit. Denkend dat het gevecht te lang duurde, hief Joce zijn zwaard woedend op en sloeg Lacy op zijn schild, het in tweeën splijtend en hem ernstig verwondend aan zijn linkerarm. Joce viel hem scherp aan en stond op het punt hem gevangen te nemen toen Sir Godard de Bruce, vergezeld door twee ridders, hem te hulp kwam. Sir Godard en zijn gezellen vielen Sir Joce zeer boud aan van alle kanten en hij verdedigde zich tegen hen als een leeuw. (11:14-32)

De vrouwe en haar dochters op de toren zagen hun heer zo erg in het nauw, dat ze het nauwelijks konden verdragen. Ze gilden het uit, vielen flauw en klaagden zeer, want ze dachten niet hun heer nog levend te zien. Fouke Fitz Waryn was achtergelaten in het kasteel, want hij was pas achttien jaar oud. Toen hij het gegil uit de toren hoorde, ging hij snel naar boven en zag zijn vrouwe en al de anderen in tranen. Hij ging naar Hawyse en vroeg haar wat er aan de hand was en waarom ze zo ongelukkig scheen. 'Houd je tong,' zei ze, 'je bent niet bepaald als je vader, die zo dapper en zo sterk was. Jij bent een lafaard en zult het altijd zijn. Zie je niet mijn heer daar, die zo voor jou gezorgd heeft en jou zo zorgzaam heeft opgevoed? Zijn leven is in gevaar door gebrek aan hulp, terwijl jij, ellendeling, op en neer rent in veiligheid, zonder hem één gedachte te schenken.' De jongeman werd, als gevolg van het verwijt dat ze had geuit, rood van woede en verdriet. Toen klom hij de toren af en vond in de hal een oude verroeste maliekolder, die hij zo goed hij kon omdeed. Hij greep een grote Deense bijl beet en ging naar een stal naast de 'postern' leidend naar de rivier. Daar vond hij een pakpaard, dat hij besteeg, en naar buiten gaand door de 'postern' stak hij weldra de rivier over en bereikte het veld, waar zijn heer uit het zadel was gewipt en op het punt stond gedood te worden als hij niet plotseling was komen aanrijden. Fouke had een ellendige helm, die nauwelijks zijn schouders beschermde, en bij zijn eerste aanval sloeg hij Godard de Bruce, die zijn heer had gegrepen, met zijn bijl, midden door zijn wervelkolom klievend. Hij zette zijn heer weer op zijn paard, keerde zich om naar Sir Andrew de Preez en met zijn bijl deelde hij hem zo'n klap uit op zijn helm van wit staal, dat hij hem dwars doormidden sloeg tot op zijn tanden. Sir Ernalt de Lyls zag dat hij geen kans op ontsnappen had, want hij was

ernstig gewond. Dus gaf hij zich over aan Sir Joce. Lacy verdedigde zich, maar hij was weldra gevangen genomen.¹³ (11:33-39; 12:1-23)

Nu waren Sir Walter de Lacy en Sir Ernalt de Lyls gevangen genomen en over de rivier naar het kasteel van Dynan gebracht. Toen sprak Sir Joce: 'Vriend burger (*burgess*), je bent heel sterk en dapper. Als jij niet daar geweest was, zou ik spoedig dood zijn geweest. Jij zult bij me blijven en ik zal je nooit teleurstellen.' Joce dacht dat hij een burger was, want burgers droegen zelden wapens en die gedragen door de jongeman waren roestig en ellendig. Toen antwoordde de jongeman: 'Heer, ik ben geen burger; herken je me niet? Ik ben Fouke, je pupil.' 'Mijn lieve zoon,' zei hij, 'gezegend zij de tijd, die ik besteed heb aan je opvoeding, want moeite besteed aan een waardig man is nooit verspild.' Toen namen ze Walter en Sir Ernalt naar de toren genaamd Pendover, waar ze hun wonden verzorgden, voor hen zorgend met grote eer. De vrouwe en haar dochters en hun dienstmaagden brachten elke dag troost en soelaas naar Sir Walter en Ernalt de Lyls. (12:24-39)

Sir Ernalt was een knappe jongeman en hij werd diep verliefd op Marion de la Bruere, een zeer nobele maagd, die hoofd-kamermeid van de vrouwe van het kasteel van Dynan was. Sir Ernalt en de maagd spraken elkaar vaak, want elke dag was ze gewoon naar de toren te komen met haar vrouwe om troost te brengen aan Sir Walter de Lacy en Sir Ernalt. Het gebeurde, dat toen Sir Ernalt de kans zag hij sprak tot de maagd en haar vertelde dat zij degene was die hij het meest beminde en dat hij zo diep verliefd op haar was, dat hij dag noch nacht rust had, tenzij ze aan hem toegaf, want zij kon hem voorzien van verlichting van al zijn ellende. Als zij bereid was dit te doen, zou hij haar verzekering geven van zijn eigen vrije wil, dat hij nooit een andere vrouw zou beminnen dan haar en dat hij zodra hij vrij zou zijn haar tot zijn vrouw zou nemen. De maagd hoorde deze mooie belofte aan en was akkoord in alles zijn wens te doen. Ze ontving zijn eed dat hij zijn belofte zou houden. De maagd beloofde dat ze heimelijk en op welke wijze dan ook hem zou helpen uit het gevang verlost te worden. Ze nam handdoeken en lakens en bracht die naar de toren en naaide ze aan elkaar. Ze vroeg hen hun trouw te bewaren en de belofte die ze haar hadden gedaan. Ze zeiden haar, dat ze zich loyaal tegenover haar zouden gedragen en geen enkele overeenkomst zouden breken en ze bevalen haar aan God aan. (13:1-22)

Geheel alleen gingen Sir Walter en Sir Ernalt te voet op weg en met dageraad bereikten ze Ewyas, Sir Walter de Lacy's kasteel. Toen de mensen zagen, dat hun heer gezond en wel teruggekeerd was, is er geen reden om te vragen hoe blij ze waren. Want ze dachten hem voorgoed verloren te hebben. (13:23-27)

Joce de Dynan stond vroeg op en ging naar de kapel van zijn kasteel, die gebouwd en gewijd was ter ere van St. Maria Magdalena, wiens wijdingsfeest is op St. Cyriacs Dag, met zeventig dagen aflaat. Hij woonde toen de heilige dienst bij, waarna hij de hoogste toren in de derde *bailey* van het kasteel beklom, die thans door velen Mortimer wordt genoemd. Hij wordt Mortimer genoemd omdat een van de Mortimers er een lange tijd in gevangen heeft gezeten. Joce overzag het platteland en niets onbehoorlijks ziend kwam hij naar beneden en blies op de hoorn voor het wassen. Toen liet hij zijn gevangene halen, Sir Walter, want hij eerde hem zo zeer, dat

¹³ Eyton (V, 244) wijst erop, dat Ludlow waarschijnlijk in handen kwam van Henry I als een *escheat* van Lacy niet door *forfeiture* (verbeuring) van Robert de Bellême; en Joce kreeg Ludlow mogelijk van Stephen of de Keizerin niet van Henry I. [...] Joce bezat zeker landen in zuid Shropshire, want een charter uit 1140-42 maakt melding van de leen van Joce de Dinan, die tevoren had behoord aan Hugh de Lacy. In *The Anglo-Norman Chronicle of Wigmore Abbey* wordt gesproken van een *tres grant gere* tussen Sir Hugh de Mortimer en Joce de Dynan, heer van Ludlow Castle. Hierbij wordt Sir Joce vrijwel een gevangene in zijn eigen kasteel uit vrees voor Sir Hugh, maar dankzij het gebruik van spionnen slaagt hij erin Sir Hugh gevangen te nemen en te houden totdat een losgeld was betaald. (De redding van Joce door de jonge Fouke wordt als feit geaccepteerd door sommigen.)

hij nooit voor hem wilde wassen of eten. De gevangenen werden vergeefs door heel het kasteel gezocht, want ze waren ontsnapt. Sir Joce toonde geen spoor van spijt dat ze weg waren en hij besteedde geen aandacht aan de zaak. (13:28-39; 14:1-2)

Sir Walter besloot zich te wreken of te sterven. Hij riep zijn mannen uit Ierland bijeen en huurde huurlingen, ridders en anderen, zodat gewelddadige vijandschap en woest vechten uitbrak tussen Sir Walter en Sir Joce. De earls en baronnen van Engeland zagen de grote slachtpartij en het leed, dat gedaan was en nog steeds dagelijks tussen hen werd bedreven. Ze arrangeerden een liefdesdag tussen Sir Walter en Joce en bij die gelegenheid werden alle grieven bijgelegd en de partijen werden verzoend. Ze omhelsden elkaar voor de grote heren. (14:3-10)

Joce de Dynan zond een brief naar Waryn de Metz, de vader van de jongeman Fouke, en aan Melette, zijn goede vrouw. Fouke was enigszins donker van huidskleur en om deze reden werd hij later door velen Fouke le Brun genoemd. Waryn, Melette en hun grote gevolg gingen naar het kasteel van Dynan, waar ze werden ontvangen met grote eer en vreugde. Ze brachten er een aangename week door. Joce sprak tegen Waryn op zeer hoofse wijze, zeggend: 'Heer, u hebt hier een zoon, die ik namens jou heb opgevoed. Ik hoop dat hij dapper en waardig zal zijn. Hij zal uw erfgenaam zijn als hij u overleeft en ik heb twee dochters, die mijn erfgenamen zijn. Als het u behaagt, zou ik ons graag verbonden zien door huwelijk. Dan zullen we nauwelijks enige grote heer in Engeland vrezen of bang zijn dat onze zaak zou falen gehandhaafd te blijven met gerechtigheid en rede. Als u akkoord bent, zou ik graag dat Fouke le Brun trouwt met Hawyse, mijn jongere dochter, en voor hem om erfgenaam te zijn van de helft van mijn land.' Waryn dankte hem hartelijk voor zijn mooie aanbod, zeggend dat hij ermee akkoord was het te doen met heel zijn wil. De volgende dag lieten ze uit Hereford de bisschop, Robert de ..., komen.¹⁴ De bisschop kwam en trouwde hen met grote eer. Joce hield een groot festijn, dat twee weken duurde. (14:11-29)

Toen de festiviteiten over waren, vertrokken Sir Joce, Sir Waryn en hun huishoudens naar Hartland, want ze wilden daar enige tijd doorbrengen. Marion de la Bruere deed net of ze ziek was en ging terug naar haar bed, met de woorden dat ze zo ziek was dat ze niet kon bewegen tenzij met de grootste moeite. Dus bleef ze in het kasteel van Dynan. Joce beval goed voor haar te zorgen en uit vrees voor Lacy en anderen huurde hij dertig ridders en zeshonderd soldaten en knechten en zette hen aan het hoofd van zijn kasteel tot zijn terugkeer naar die streek. Toen Joce vertrokken was, zond Marion de volgende dag haar bode naar Sir Ernalt de Lyls, met het verzoek aan hem door de grote vriendschap tussen hen niet de overeenkomsten te vergeten die tussen hen bereikt waren en met alle spoed met haar te komen spreken op het kasteel van Dynan, want de heer en vrouw, samen met het merendeel van het huishouden waren vertrokken naar Hartland. Hij moest komen naar diezelfde plek waar hij voorheen ontsnapt was uit het kasteel. Toen Sir Ernalt de boodschap van zijn geliefde vernam, zond hij meteen de bode terug met de vraag aan haar uit liefde voor hem de hoogte van het raam te meten waaruit hij tevoren ontsnapt was uit het kasteel en hem te zeggen wat voor mensen en hoeveel en welke leden van zijn huishouding hun heer had achtergelaten. Ze liet hem dit weten door dezelfde bode. De maagd, die geen verraad vermoedde, nam een zijden draad en liet die neer tot op de grond door het raam. Ze gaf Sir Ernalt alle informatie ten aanzien van het kasteel. Toen stuurde Sir Ernalt een bode terug naar zijn geliefde met de woorden, dat op de vierde dag hij naar haar zou komen voor middernacht, door middel van hetzelfde raam, waardoor hij vertrokken was. Hij vroeg haar daar op hem te wachten. (14:30-38; 15:1-17)

¹⁴ Niet ingevuld; er zijn minstens vier kandidaten; Meisel, 134 houdt het bij Robert Foliot (1174-1186).

Sir Ernalt de Lyls liet een ladder maken van leer van dezelfde lengte als de zijden draad, die zijn geliefde hem gestuurd had. Daarna ging Sir Ernalt naar zijn heer, Walter de Lacy, en vertelde hem dat Fouke, zoon van Waryn de Metz, getrouwd was met Hawyse, dochter van Sir Joce de Dynan, en dat Waryn en Sir Joce een garnizoen in het kasteel van Dynan hadden gelaten en vertrokken waren naar Hartland op zoek naar huurlingen, om hun mannen daar te verzamelen en een leger bijeen te brengen van talloze mannen. 'Wanneer het hele leger verzameld is, zullen ze meteen naar Ewyas komen en je landen platbranden en innemen. Als ze jou vangen, zal je gehakt worden in kleine stukjes en jij en je mensen zullen voor immer ontferd zijn. De maagd, die je goed kent, heeft me hiervan bericht gestuurd, want ze kent en heeft de waarheid gehoord.' Toen Sir Walter dit nieuws hoorde, werd hij bleek van angst en zei: 'Waarlijk, ik kan niet geloven dat Sir Joce zo bedrieglijk zou zijn tegen mij, aangezien we zijn verzoend en elkaar gekust hebben voor vele getuigen. Ik zou balen als onze gelijken zouden zeggen dat de overeenkomst is gebroken aan mijn zijde en dat Sir Joce zou worden gezien als de loyale ridder.' 'Heer,' zei Sir Ernalt, 'u bent mijn heer. Ik waarschuw u voor het gevaar, want ik weet de waarheid van de maagd, die de zaak heeft horen bespreken. Dus zeg niet bij een andere gelegenheid, dat ik iets wist in uw nadeel en niet geprobeerd heb u ervoor te waarschuwen, of dat ik ooit mijn trouw voor jou gebroken heb.' Sir Walter werd zeer nadenkend, niet wetend wat het beste te doen in deze noodtoestand. Toen zei hij: 'Sir Ernalt, wat raad jij me aan te doen?' 'Heer,' zei hij, 'u doet er goed aan mijn advies op te volgen. Ik zal met mijn gezelschap gaan en het kasteel van Dynan met list innemen en wanneer Sir Joce zijn bolwerk heeft verlaten, zal hij minder in staat zijn jou lastig te vallen en hij zal zijn plannen opgeven. Aldus zal je gewroken zijn op hem voor de schande die hij ons heeft aangedaan. U moet eraan denken, heer, dat goed of fout een man zich moet wreken op zijn vijand.' Sir Walter volgde Sir Ernalts raad geheel op, in de mening dat alles wat hij had gezegd waar was. Maar hij loog als een valse ridder. (15:18-39; 16:1-11)

Sir Ernalt bereidde zijn gezelschap mannen voor, die groot was, want hij had erin meer dan duizend ridders, pages en soldaten. Hij kwam 's nachts naar het kasteel van Dynan en liet een deel van zijn gezelschap achter in het bos nabij Whitcliffe en het andere deel op de loer liggen op de velden onder het kasteel. De nacht was zeer duister, zodat ze niet werden waargenomen door een wachtpost of iemand anders. Sir Ernalt nam een page mee, die de leren ladder droeg, en ging toen naar het raam, waar Marion op hen wachtte. Toen ze hen zag, was ze nog nooit zo gelukkig. Ze liet een touw zakken en hees de leren ladder op en maakte die vast aan een weerhaak in de muur. Ernalt beklom de toren gemakkelijk en behendig en nam zijn geliefde in zijn armen. Hij kustte haar en ze waren vol vreugde. Ze gingen naar een andere kamer, waar ze aten en naar bed gingen, terwijl ze de ladder daar lieten hangen. De page, die hem gedragen had, ging de ridders halen en het grote gezelschap mannen, die verstopt waren in de heers tuin en elders, en bracht hen naar de ladder. Een honderdtal goedbepapende mannen beklommen de leren ladder. Pendover Toren afdalend gingen ze langs de muur achter de kapel, waar ze de wacht in slaap aantreffen, alsof hij zwaarhoofdige was geworden toen de dood naderde. Ze namen hem meteen gevangen met de bedoeling hem vanaf zijn toren neer te smijten in de diepe greppel. Maar hij smeekte om genade en vroeg of het hem toegestaan was een lied te fluiten voordat hij stierf. Ze stonden hem dit toe. Hij deed aldus opdat de ridders van het huishouden gewaarschuwd zouden zijn, maar het was allemaal vergeefs. Terwijl hij floot, werden de meeste ridders en soldaten neergemaaid. In hun bedden schreeuwden ze en riepen uit tot God om genade met hen te hebben, maar Sir Ernalts mannen kenden geen genade. Iedereen binnen onderging een wrede dood. Menig laken dat wit

was in de avond werd geheel rood met bloed. Tot slot wierpen ze de wacht neer in de diepe greppel, waar hij zijn nek brak.¹⁵ (16:12-39; 17:1-3)

Marion de la Bruere lag naast haar geliefde, Sir Ernalt, zich in het geheel niet bewust van zijn verraad. Toen ze een groot kabaal in het kasteel hoorde, stond ze op en keek naar beneden in het kasteel. Ze hoorde de herrie en het geschreeuw van de gewonden en zag bewapende ridders met glimmende helmen en maliekolders. Meteen begreep ze dat Sir Ernalt haar bedrogen en verraden had en ze begon teder te wenen, meelijwekkend zeggend: 'Helaas, waarom werd ik ooit geboren? Want vanwege mijn misdaden heeft mijn meester, Sir Joce, die me liefdevol opvoedde, zijn kasteel verloren en zijn goede mannen. Was ik er niet geweest, dan was niets verloren gegaan! Helaas, dat ik ooit deze ridder vertrouwde, want door zijn gevlij heeft hij me bedrogen en mijn heer ook, wat nog meer voor me betekent!' Snikkend trok Marion Sir Ernalts zwaard tevoorschijn met de woorden: 'Heer ridder, word wakker, want zonder toestemming heb je een bende vreemdelingen in mijn heers kasteel gebracht. Hoewel jij, heer, en je page door mij gastvrijheid werden gegeven, waren de anderen, die hier vanwege jou zijn, dat niet. Aangezien je mij bedrogen hebt, kun je het mij niet kwalijk nemen als ik jou een dienst aanbied overeenkomstig jouw deserties. Je zult nooit tegen een of andere toekomstige geliefde opscheppen dat je door mij te bedriegen het kasteel van Dynan en de regio hebt veroverd.' De ridder ging overeind zitten. Met het getrokken zwaard, dat ze in haar hand hield, stak Marion hem door zijn lijf en hij stierf meteen. Marion wist, dat als ze gevangen werd genomen ze aan een wrede dood zou worden onderworpen. Ze wist niet waarheen ze zich moest wenden, dus wierp ze zichzelf uit een raam, dat uitkeek op Linney, en brak haar nek. (17:4-28)

De ridders, die in het kasteel waren, openden de poorten en gingen de stad in. Ze openden de poorten van Dynan bij de rivier en lieten al hun mannen naar binnen. Toen zetten ze een groot aantal mannen aan het eind van iedere straat van de stad. Ze staken de stad in brand en maakten twee vuren in iedere straat. Toen ze het vuur zagen kwamen de burgers en de soldaten uit hun bedden, sommigen naakt, sommigen gekleed. Ze wisten niet wat te doen, want ze waren allemaal buiten zichzelf. Lacy's ridders en de pages vielen hen aan, hen in grote getale afmakend en vermoordend. De burgers konden en wisten niet hoe zich te verdedigen, zodat al degenen, die gevonden werden, neergemaaid werden of in het vuur verbrandden. De meisjes namen de weg door de stegen en zagen hun vaders en broeders daar in de straten liggen, in stukken gehakt. Ze vielen op hun knieën, smekend om genade en dat hun levens zouden worden gespaard. Dit was tevergeefs, zoals het verhaal ons vertelt: mannen, vrouwen en kinderen, jong en oud, werden allemaal gedood door wapens of door vuur. Toen brak de dag aan en ze berichtten aan hun heer dat hij moest komen naar het kasteel van Dynan met al zijn strijdkrachten, en dat deed hij dus. Hij plaatste zijn banier op Pendover Toren als een teken van overwinning, want hij had een plek veroverd waar hij voorheen had gevangen gezeten. Maar de stad en alles erin was verbrand tot as. (17:29-39; 18:1-10)

Toen het nieuws Sir Joce en Waryn de Metz bereikte, waren ze triest, bedroefd en door smart aangedaan. Ze zonden ver en wijd berichten uit, hun verwanten, vrienden en hun eigen volk oproepend, met als gevolg dat binnen een maand ze zeventuizend goede, goedbewapende mannen hadden. Ze kwamen naar Castle Key, dat gebouwd is op een heuvel een league van Dynan verwijderd. Maar in die tijd was Castle Key oud en de poorten waren verrot, want niemand had daar gewoond in de afgelopen honderd jaar. Want Key, seneschal van mijn heer Koning Arthur, had het gebouwd. Het hele gebied behoorde aan hem en de naam is er nog steeds, want men noemt het Keyenhom. De volgende dag gingen Joce, Waryn en Fouke le Brun met hun

¹⁵ Over de populariteit van Marions verhaal.

mannen naar het kasteel van Dynan en vielen het zeer woest van alle kanten aan. Sir Walter en zijn ridders verdedigden de tinnen en de wallen met grote dapperheid. Toen kwamen Sir Walter en zijn Ieren het kasteel uit en lanceerden een grote aanval op hen daarbuiten. Joce, Waryn en Fouke vielen hen van alle kanten aan en doodden grote aantallen van hen. De Ieren lagen overal over de weiden en de tuinen, in stukken gehakt, met als gevolg dat Sir Walter en zijn mannen aan het kortste eind trokken. Hij en zijn mannen trokken terug. Ze gingen terug het kasteel in en verdedigden de wallen. Als ze nog langer buiten gebleven waren, hadden ze spoedig zeer slecht nieuws gehoord. Sir Joce en Sir Waryn keerden terug naar hun onderkomen en deden hun harnassen uit. Toen ze hadden gegeten, maakten ze lol. De volgende dag vielen ze het kasteel zeer berekend van alle kanten aan. Ze konden het niet innemen, maar wat ze ook voor strijdkrachten buiten tegenkwamen hakten ze aan stukken. De belegering duurde een lange tijd. Maar later gebeurde het met de toestemming van een koning van Engeland, dat de poorten van het kasteel, die drievoudig waren, werden verbrand en vernietigd door vuur aangestoken met hammen en vet. De toren over de poort werd van binnenuit verbrand en de hoge toren in de derde *bailey* van het kasteel, die zo sterk was en goed gebouwd, dat niemand in die tijd een betere of sterkere kende, was grotendeels neergehaald. De *bailey* was bijna helemaal vernield. (18:11-38; 19:1-4)

Sir Waryn werd ziek. Hij nam afscheid van Sir Joce en ging met slechts één page naar Alberbury, waar hij stierf. Toen zijn vader dood was ging Fouke le Brun naar Alberbury en nam de *homage* en *fealty* van al zijn vaders pachters. Hij nam afscheid van Melette, zijn moeder, en Hawyse, zijn vrouw, en vertelde terugkerend naar Sir Joce hem wat er met zijn vader gebeurd was. Joce was zeer bedroefd over dit nieuws. (19:5-11)

Sir Walter was bezorgd en verdrietig dat hij zijn mannen had verloren. Hij was heel erg bang verslagen en overwonnen te worden. Hij dacht lang na en stuurde een brief naar Iorwerth Drwyndwyn, Prins van Wales, als zijn heer, vriend en verwant, in de brief zeggend ‘dat Sir William Peverel, die Maelor en Ellesmere bezat, dood was.’ Hij vertelde hem ook dat ‘die landen in zijn heerschappij waren, behorend bij Powys, en Sir William hield ze foutief door de gift van de koning van Engeland, en de koning wou ze in eigen hand nemen. Als dit gebeurt, dan zal hij een slechte buur voor je zijn, want hij voelt geen liefde voor jou. Voor deze reden, heer, kom en claim je recht, en als het u behaagt, moge u gewillig zijn te komen en me hulp te brengen, want ik word smartelijk belegerd in het kasteel van Dynan.’ (19:12-23)

Toen Iorwerth het nieuws hoorde, verzamelde hij meer dan twintigduizend mannen, uit Wales, Schotland en Ierland, en ging snel op weg naar de March, steden verbrandend en mensen berovend. Hij had zo’n grote troepenmacht, dat het platteland hen niet kon weerstaan. Joce was op de hoogte en realiserend dat Iorwerth eraan kwam bewapenden hij, zijn mannen en Fouke zich en vielen dapper Roger de Powys en zijn broer Jonas aan, die in de voorhoede van Iorwerths leger kwamen.¹⁶ Ze doodden veel van hun mannen en niet in staat het gevecht vol te houden trokken Roger en Jonas terug. Toen kwamen de strijdkrachten van Iorwerth, wiens wapen *or and gules quarterly* met in ieder kwart een luipaard. Hij viel Sir Joce en Fouke aan, die zich een lange tijd verdedigden, veel van hun mannen dodend. Maar ze hadden zulke grote strijdmachten, dat Sir Joce de strijd niet kon volhouden. Hij keerde terug naar Castle Key, een league verwijderd van Dynan. Maar de zaken hadden zeer slecht voor hem uitgepakt, aangezien hij veel mannen had verloren. Iorwerth en Lacy, die toen zeer verheugd was, achtervolgden Sir Joce en Fouke en belegerden hen in het kasteel. Hij viel hen woest aan en drie dagen lang verdedigden Joce, Fouke en hun ridders, zonder eten of drinken, hun kwetsbaar en oud fort tegen het hele leger. Op de

¹⁶ Roger de Powys en zijn broer Jonas waren verbonden met Iorwerth Goch (n. 11); zij werden aangesteld als castellans van Whittington en Overton in 1165, na in 1159 voor het eerst in Shropshire te zijn opgedoken.

vierde dag zei Sir Joce dat eer beter gediend zou zijn als ze het kasteel verlieten en eerzaam op het slagveld stierven dan oneervol te sterven van de honger in het kasteel. Onmiddellijk betraden ze het slagveld en bij hun eerste treffen doodden ze meer dan driehonderd ridders, pages en soldaten. Iorwerth Drwyndwyn, Lacy en hun mannen vielen Sir Joce en zijn mannen aan, die zich verdedigden als leeuwen. Maar zoveel mannen drongen op hen in dat ze het niet langer konden uithouden, want Sir Joce's paard was gedood en hijzelf ernstig gewond. Enige van zijn ridders waren gevangen genomen, andere gedood. Toen namen ze Sir Joce en zijn ridders en zonden hen naar de gevangenis in het kasteel van Dynan, waar hij eens heer en meester was geweest. (19:24-38; 20:1-16)

Toen Fouke zag, dat Sir Joce gevangen werd en weggevoerd, ging hij bijna uit zijn bol van smart en woede. Hij spoorde zijn paard aan en stak met zijn lans een ridder, die hem weg aan het voeren was, dwars door zijn lijf. Toen kwam Owain Cyfeiliog, een dappere en woeste ridder, en met een lans van essenhout sloeg hij Fouke in de maagholte en de lans brak. De stomp bleef in zijn lijf zitten, maar zijn ingewanden waren niet beschadigd. Fouke realiseerde zich dat hij kwalijk gewond was en niet langer in staat zich te verdedigen. Dus vluchtte hij weg en de anderen joegen hem meer dan twee leagues achterna. Toen ze hem niet konden inhalen, keerden ze terug en namen bezit van al de landerijen, die Fouke had bezeten. Ze namen Guy Fitz Candelou de Porkington gevangen, die Foukes constable was en brachten hem naar de gevangenis in Rhuddlan samen met zijn zeven zonen. (20:17-29)

Fouke was geheel van slag van wat er met zijn heer was gebeurd. Hij had gehoord dat koning Henry in Cloucester verbleef en ging daar naartoe. Toen hij de stad naderde, was de koning op weg om te gaan rusten in een wei na het eten. Hij zag Fouke te paard aankomen, geheel bewapend en zeer vervaarlijk rijdend, want hij was zwak en zijn rijdier vermoeid. 'Laten we wachten,' zei de koning, 'we zullen weldra wat nieuws horen.' Fouke kwam te paard tot bij de koning, want hij was niet in staat af te stijgen. Hij vertelde het hele verhaal aan de koning, die woest met zijn ogen rolde en zei dat hij zich zou wreken op zulke misdadigers in zijn koninkrijk. Hij vroeg hem wie hij was en waar hij geboren was. Fouke vertelde de koning waar hij was geboren en van welke mensen. Hij zei hem dat hij de zoon was van Waryn de Metz. 'Lieve zoon,' zei de koning, 'je bent welkom bij me, want je bent van mijn bloed en ik zal je helpen.' De koning liet zijn wonden verzorgen en zond om zijn moeder Melette, zijn vrouw Hawyse en de rest van zijn huishouding. Hij nam hen op en liet Hawyse en Melette verblijven in de kamers van de koningin. Hawyse was in verwachting en toen haar tijd kwam, beviel ze van een kind, dat ze Fouke noemden. In zijn tijd was hij heel beroemd en terecht, want hij had geen gelijke in kracht, dapperheid en uitnemendheid. (20:30-38; 21:1-11)

Toen Fouke le Bruns wond geheeld was, zond koning Henry een brief naar Sir Walter de Lacy, hem bevelend op straffe van leven en ledematen om Joce de Dynan, zijn ridder, aan hem te overhandigen tezamen met de ridders, die onterecht gevangen zaten. Als hij niet aldus deed, zou hij zelf voor hen komen en hem op zo'n manier straffen, dat heel Engeland ervan zou spreken. Toen Walter de Lacy het bericht hoorde, was hij zeer bevreesd erdoor. Hij overhandigde Sir Joce en zijn ridders, voorzag hen eerzaam van uitrusting en paarden en bracht hen door de *postern* naar de rivier de Teme, door de voorde van de Teme en voorbij Whitcliffe, totdat ze de hoogstraat naar Gloucester bereikten. Toen Sir Joce in Gloucester aankwam, ontving de koning hem met grote vreugde, hem de steun van de wet en rede belovend. Joce bleef bij de koning zolang hij wenste. Toen nam hij afscheid en ging naar Lambourn, waar hij enige tijd doorbracht. Maar snel daarna stierf hij en werd daar begraven. Moge God genade hebben met zijn ziel! (21:12-26)

Koning Henry liet Fouke komen en maakte hem *constable* van zijn hele leger.¹⁷ Hij gaf hem bevel over al de strijdkrachten in zijn land, hem zeggend, een groot aantal mannen te nemen en op weg te gaan naar de March, waaruit hij Iorwerth Drwyndwyn en zijn leger moest verjagen. Aldus werd Fouke de baas over iedereen, want hij was sterk en moedig. De koning bleef in Gloucester, want hij was ziek en kon nauwelijks reizen. Iorwerth had de hele March bemachtigd van Chester tot Worchester en al de baronnen in de March onteigend. Sir Fouke lanceerde menig woeste aanval op Iorwerth met het leger van de koning en in een veldslag bij Wormsley, nabij Hereford, wist hij hem op de vlucht te jagen en het veld te verlaten. Maar voordat dit gebeurde, waren vele mannen gedood aan beide zijden. De woeste en lastige strijd tussen Sir Fouke en de Prins duurde vier jaar totdat op verzoek van de koning van Frankrijk een liefdesdag werd gearrangeerd te Shrewsbury, tussen de koning en Prins Iorwerth. Zij omhelsden elkaar en werden verzoend en de prins gaf aan de baronnen van het gebied al het land dat hij van hen had afgenomen terug. Hij gaf Ellesmere terug aan de koning, maar Blancheville en Maelor wilde hij voor geen goud teruggeven. ‘Fouke,’ zei de koning, ‘aangezien je Blancheville en Maelor kwijt bent, geef ik je daarvoor in de plaats Alveston tot in eeuwigheid met al het land dat erbij hoort.’ Fouke dankte hem oprecht. Koning Henry gaf zijn dochter Joan aan Llywelyn Fitz Iorwerth, een zevenjarig kind, en als een huwelijksgift gaf hij hen Ellesmere en menig ander land.¹⁸ Hij nam Llywelyn met zich mee naar London. Prins Iorwerth samen met zijn huishouden nam afscheid van de koning en ging op weg naar Wales. Hij gaf Blancheville en Maelor aan Roger de Powys. Roger gaf later Maelor aan Jonas, zijn jongere broer. (21:27-39; 22:1-14)

Nu heb je gehoord hoe Sir Joce de Dynan en zijn dochters Sybille, de oudere, en Hawyse, de jongere, het kasteel kwijtraakten en de eer van Dynan, die Walter de Lacy onterecht hield. De stad Dynan werd later hersteld en herbouwd en Ludlow genaamd. Je hebt ook gehoord hoe Sir Fouke Fitz Waryn de Metz Blancheville en Maelor kwijtraakte. Sybille, zijn oudere zuster, werd naderhand getrouwd met Payn Fitz John, een zeer dappere ridder.¹⁹ (22:15-22)

Fouke en Hawyse waren zo lang bij de koning gebleven, dat hij vijf zonen had: Fouke, William, Philip de Rode, John en Alan.²⁰ Koning Henry had vier zonen, Henry, Richard Leeuwenhart, John en Geoffrey, die later Graaf van Bretagne werd. Henry werd gekroond toen zijn vader nog leefde, maar hij stierf voor zijn vader. Na zijn vaders dood kwam Richard en na Richard zijn broer John, die heel zijn leven boosaardig, twistziek en wrokkig was. Fouke, de jongere, werd opgevoed met koning Henry's vier zonen en werd zeer bemind door hen allen behalve John, met wie hij vaak ruzie had. Het gebeurde dat John en Fouke geheel alleen in een kamer zaten te schaken, toen John het schaakbord nam en Fouke ermee een geweldige klap gaf. Toen hij inzag dat hij gewond was, hief Fouke zijn voet op en schopte John zo hard op zijn borst, dat zijn hoofd tegen de muur kwakte met als gevolg, dat hij duizelig werd en flauw viel. Fouke baalde, maar was blij dat er naast hen twee niemand in de kamer was. Hij wreef Johns oren en hij kwam weer bij. Hij ging naar zijn vader de koning en klaagde bitter. ‘Houd je tong, ellendeling,’ zei de koning, ‘je bent altijd ruzie aan het zoeken. Als Fouke jou enig leed heeft aangedaan, dan was het vast wat je verdiende.’ Hij liet Johns meester komen en liet hem goed en stevig ranselen

¹⁷ Er is geen bewijs dat Fouke ooit dit ambt bekleedde; in de tijd dat het Ms werd geschreven was Fouke IV het.

¹⁸ Joan was de dochter van John, verloofde in 1204 en trouwde 1206 of 1207 met Llywelyn ap Iorwerth en kreeg Ellesmere als uitzet. Joan, de dochter van Henry II en Eleanor, trouwde met de koning van Sicilië in 1177.

¹⁹ Joce's oudste dochter Sybil(le) trouwde niet Payn Fitz John, maar Hugh de Plugenai; Pain trouwde met Sybil, dochter van Hugh de Lacy.

²⁰ Fouke had nog een zesde zoon, Richard.

omdat hij geklaagd had. John was zeer boos op Fouke, zodat hij naderhand nooit enige ware liefde voor hem kon voelen.²¹ (22:23-29; 23:1-5)

Toen koning Henry, zijn vader, gestorven was, regeerde koning Richard. Vanwege zijn loyaliteit was Fouke le Brun Fitz Waryn hem dierbaar en hij liet in Winchester Fouke le Brun vijf zonen voor hem verschijnen, de jonge Fouke, Philip de Rode, William, John en Alan en ook hun neef Baldwin de Hodnet.²² Hij rustte hen allen zeer rijkelijk uit en sloeg hen tot ridder. De jonge Sir Fouke en zijn broers staken de zee over met hun gezellen op zoek naar roem en onderscheiding en ze hoorden niet van enig toernooi of joust of hij wou erbij zijn. Overal werd hij zo zeer geprezen dat de mensen met één stem zeiden dat hij geen gelijke had in kracht, goedheid en moed, want hij bezat zo'n gratie dat hij nooit enig gevecht bijwoonde zonder in aanmerking te worden genomen en gehouden voor de beste. Het gebeurde dat hun vader, Fouke le Brun, stierf. Koning Richard zond een brief aan Sir Fouke, hem zeggend naar Engeland te komen om zijn bezittingen in ontvangst te nemen, want zijn vader was dood. Fouke en zijn broers waren getroffen door smart bij de dood van Fouke le Brun, hun goede vader. Ze keerden terug naar London, naar koning Richard, die heel blij was hen te zien. Hij gaf hen alle landen terug, die in het bezit van Fouke le Brun waren op het moment van zijn dood. De koning trof voorbereidingen voor zijn tocht naar het Heilig Land en vertrouwde de hele March toe aan de bescherming van Sir Fouke. De koning beminde hem zeer en koesterde hem om zijn loyaliteit en grote faam en zo lang koning Richard leefde genoot Fouke de gunst van de koning. (23:6-27)

Na Richards dood werd John, koning Richards broer, tot koning van Engeland gekroond. Toen liet hij Sir Fouke komen om met hem te praten over een aantal zaken met betrekking tot de March. Hij zei dat hij de March wou gaan bezoeken en hij ging naar Castle Baldwin, dat thans Montgomery²³ wordt genoemd, en toen Morys, de zoon van Roger van Powys, heer van Blancheville, erachter kwam dat koning John op weg was naar de March, zond hij de koning een mooie, stevige *charger* en een witte geruide *gerfalcon*. De koning dankte hem hartelijk voor de geschenken. Toen kreeg Morys gelegenheid te spreken met de koning, die hem vroeg bij hem te blijven en lid te worden van zijn raad. Hij maakte hem voogd van de gehele March. Toen Morys de kans zag, sprak hij met de koning hem vragend als het hem behaagde, om door zijn *charter* het recht van hemzelf en zijn erven tot de eer van Blancheville te bevestigen, zoals zijn vader, koning Henry, voorheen had bevestigd voor zijn vader Roger de Powys. De king wist heel goed dat Sir Fouke volle claim had op Blancheville, maar hij herinnerde zich de klap, die Fouke hem eens gegeven had. In de mening zich op deze wijze te wreken, ging hij akkoord zijn zegel te hechten aan wat Morys ook zou schrijven. In respect hiervoor beloofde Morys hem een honderdtal pond zilver. (23:28-38; 24:1-8)

Vlakhij was een ridder, die alles gehoord had wat de koning en Morys gezegd hadden, en hij haastte zich naar Sir Fouke en zei hem dat de koning op het punt stond met zijn charter al het land dat aan hem behoorde aan Sir Morys te bevestigen. Fouke en zijn vier broers kwamen naar de koning en verzochten dat zij het voordeel van de algemene wet zouden hebben en de landen, die hun waren bij recht en rede, als Foukes erfenis. Ze vroegen de koning om zo goed te zijn de

²¹ In de *Renaud de Montauban* (= *Les Quatre Fils Aymon*) doodt Renaud in een woedeaanval de neef van Karel de Grote met een schaakbord. John werd tussen 1174 en 1182 opgevoed in het huishouden van zijn oudste broer, Henry (zie Ralph V. Turner, *King John*, London-New York 1994, 37).

²² Werd als outlaw pardoned in 1203 door John. Hij was een ridder en een pachter van de Fitz Waryns, van wie hij toen hij stierf rond 1225 de *manors* Moston en Welbatch hield. Stephen, mogelijk Baldwins jongere broer, deed ook mee aan de *outlawry* en was bij de 'pardoned'.

²³ Castle Baldwin (*chastiel Baudwyn*) is Tref Faldwyn 'Baldwin's Town', Montgomery (Powys). Baldwin de Hodnet was erfelijk seneschal van Montgomery Castle.

som van honderd pond te accepteren op voorwaarde dat hij bereid was hen het besluit van zijn hof ten aanzien van winst en verlies te verlenen. De koning zei hen, dat wat hij ook Sir Morys verleend had hij zou handhaven, of iemand daarover boos zou worden of niet. Daarop sprak Sir Morys tot Fouke de woorden: 'Heer ridder, je bent heel dwaas om mijn landen te claimen. Als jij zegt recht te hebben op Blancheville, dan lieg je en was het niet voor 's konings aangezicht ik zou het je bewezen hebben aan je lijf.' Zonder verder gedoe sprong Sir William, Foukes broer, voorwaarts en sloeg Sir Morys vol in het gezicht met zijn vuist, zodat hij overdekt was met bloed. Ridders kwamen tussenbeide, zodat geen verdere schade werd aangericht. Toen zei Sir Fouke tegen de koning: 'Heer koning, jij bent mijn leenheer en ik ben gebonden door *fealty* aan jou terwijl ik in je dienst ben en zo lang ik landen van je houd. Je hoort mijn rechten te handhaven en toch laat je me zitten zowel in rechten als in algemene wet. Hij was nooit een goede koning, die gerechtigheid ontzegt aan zijn vrijgeboren pachters in zijn hof. Vanwege deze reden zeg ik mijn *homage* op.' Aldus zeggend verliet hij het hof en ging naar zijn onderkomen. (24:9-33)

Fouke en zijn broers bewapenden zich meteen evenals Baldwin de Hodnet, en toen ze een halve league van de stad af waren kwamen vijftieng ridders achter hen aan, goedbereden en volledig bewapend, de sterkste en dapperste van heel 's konings huishouden. Zij bevalen hen terug te keren, zeggend dat ze de koning hun hoofden beloofd hadden. Sir Fouke keerde zich om en zei: 'Lieve heren, jullie waren heel dom toen jullie beloofden te geven wat jullie niet kunnen hebben.' Toen gingen ze de strijd aan met lans en zwaard op zo'n manier, dat vier van 's konings dapperste mannen onmiddellijk gedood werden en al de anderen gewond tot het punt van sterven, op één na, die het gevaar ziende op de vlucht sloeg. Deze man kwam naar de stad en de koning vroeg hem of Waryn gevangen was genomen. 'Nee,' zei hij, 'hij was niet eens gewond. Hij en zijn gezellen zijn weg en wij waren allemaal gedood, behalve ik, die met grote moeite ontkwam.' De koning zei: 'Waar is Girard de France, Peter de Avignon en Sir Amys le Marquis?' 'Zij werden gedood, heer.' Toen kwamen tien ridders te voet, want Fouke had hun paarden genomen. Sommige van hen hadden hun neuzen verloren, anderen hun kin en ze waren allen verslagen. De koning zwoor een grote eed dat hij wraak zou nemen op hen en op heel hun geslacht. (24:34-38; 25:1-14)

Fouke kwam naar Alderbury en vertelde Lady Hawyse, zijn moeder, hoe het hen in Winchester vergaan was.²⁴ Hij nam een grote som geld van zijn moeder en ging naar zijn broers en zijn neven in Bretagne, waar hij bleef zo lang hij wilde. Koning John nam al de landen, die Fouke had in Engeland in eigen hand en bracht grote schade toe aan zijn hele familie. (25:16-21)

Fouke, zijn vier broers en zijn neven Audulf de Bracy en Baldwin de Hodnet namen afscheid van hun vrienden en neven in Bretagne en kwamen naar Engeland.²⁵ Ze verbleven in wouden en op moerasgronden overdag en reisden 's nachts, want ze durfden niet op de koning te wachten, aangezien ze strijdkrachten misten om hem te weerstaan. Toen kwamen ze naar Higford, naar Sir Walter de Higford, die getrouwd was met Lady Vyleyne, dochter van Waryn de Metz, maar haar ware naam was Emmeline en ze was Sir Foukes tante.²⁶ Daarna ging Fouke naar

²⁴ John was in Winchester op 6 en 7 mei 1201 (etc.)

²⁵ Volgens Eyton III, 12 was Audulf de Bracy uit Meole nabij Shrewsbury... 'The individual mentioned here was, in the time of King John, involved in a great litigation [tussen 1203 en 1207] with his suzerain, Roger de Mortimer, of Wigmore, as to the tenure of the manor of Meole, which is still known as Meole-Brace'. Audulf komt niet voor op de lijst van pardoned outlaws.

²⁶ De heer van de manor of Higford in de tijd van koning John was zeker een Sir Walter. Maar Eyton III, 13 wijst erop dat Vyleyne / Emmeline de Higford, de tante van de held, moet Waryn de Metz' kleindochter niet dochter geweest zijn. Ze moet ook al Sir Walter de Higfords moeder eerder dan vrouw geweest zijn. (Ze was al weduwe vóór de periode van Fouke's outlawry).

Alberbury en kreeg bij zijn aankomst van de plaatselijke bewoners te horen, dat zijn moeder begraven was. Fouke treurde diep om haar en bad zeer devoot voor haar ziel. (25:22-33)

Die nacht gingen Sir Fouke en zijn mannen naar een bos genaamd Babbins Wood, vlakbij Blancheville om te loeren op Morys Fitz Roger. Toen kwam een jongeman van Morys' huishouden langs en zag hen. Hij ging terug en vertelde Morys wat hij had gezien. Morys bewapende zich prachtig en nam zijn schild, groen met twee evers op geslagen goud. De rand was van zilver belegd met *fleur-de-lys azure*. In zijn gezelschap had hij de negen zonen van Guy de la Montagne en de drie zonen van Aaron de Clerfountayne, zodat er dertig mannen waren, goed bereden, hen vergezellend en vijfhonderd man te voet. Toen Fouke Morys zag, kwam hij snel het bos uit en een woest gevecht begon tussen hen, waarin Morys gewond werd aan de schouder en een aantal van zijn ridders en voetsoldaten gedood werden. Op het laatst vluchtte Morys naar zijn kasteel met Fouke op zijn hielen. Fouke probeerde hem op de helm te slaan terwijl hij vluchtte, maar de klap kwam terecht op de croupe van zijn paard. Toen kwam Morgan Fitz Aaron en vanuit het kasteel schietend trof hij Fouke in het been met een pijl uit de kruisboog. Fouke was zeer verdrietig dat hij zich niet kon wreken op Sir Morys zoals hij wilde en hij besteedde geen aandacht aan de wond aan zijn been. Sir Morys klaagde tegen de koning, dat Fouke was teruggekeerd naar Engeland en hem verwond had aan de schouder. De koning werd buitengewoon woedend en hij beval een honderdtal ridders met hun gevolgen heel Engeland door te reizen om Fouke op te sporen, te vangen en te overhandigen aan de koning, dood of levend. Al hun kosten zouden betaald worden door de koning en als ze hem konden vangen zou hij hen landen en rijke lenen geven. De ridders doorzochten heel Engeland naar Fouke, maar telkens wanneer ze hoorden dat Fouke op een bepaalde plaats was weigerden ze er voor welk bedrag ook heen te gaan. Want ze vreesden hem boven mate, sommigen vanwege hun liefde voor hem en anderen omdat ze zijn kracht vreesden en zijn nobele ridderlijkheid en dat ze zouden worden gewond of gedood als een gevolg van zijn kracht en moed. (25:34-38; 26:1-26)

Sir Fouke en zijn gezelschap kwamen naar het Woud van Braydon en bleven daar in het geheim, want ze durfden dat niet openlijk te doen vanwege de koning. Toen kwamen er uit het buitenland tien kooplieden, die met het geld van de koning van Engeland de prachtigste stoffen, bontvellen, specerijen en handschoenen voor de personen van de koning en de koningin van Engeland hadden aangeschaft. Ze waren dit alles door het woud naar de koning aan het brengen en vierentwintig soldaten waren als begeleiding om de schat van de koning te bewaken. Toen Fouke de koopmannen in het zicht kreeg, riep hij zijn broer John en zei hem met deze mensen te gaan spreken en uit te vinden waar ze vandaan kwamen. John gaf zijn paard de sporen en bij de kooplui komend vroeg hij hen wie ze waren en waar ze vandaan kwamen. Een arrogante en verwaande woordvoerder sprong naar voren en vroeg hem waarom het zijn zaak was te weten wie ze waren. John vroeg hen vriendelijk mee te komen en te spreken met hun heer in het woud want, als ze weigerden, zouden ze het tegen hun wil toch doen. Toen sprong een van de mannen naar voren en gaf John een grote klap met zijn zwaard. John sloeg hem terug op het hoofd en hij viel op de grond in zwijm. (16:27-38; 27:1-6)

Toen kwamen Sir Fouke en zijn gezelschap eraan en vielen de kooplui aan, die zich met grote inzet verdedigden. Op het laatst gaven ze zich over, want ze waren daartoe gedwongen. Fouke nam hen mee het woud in en ze zeiden hem, dat ze de kooplieden van de koning zijn. Toen Fouke dit hoorde, was hij verheugd. Hij zei: 'Heren kooplui, als jullie deze goederen verliezen, wie zou dan verlies lijden? Zeg me de waarheid.' 'Heer,' zeiden zij, 'als we ze verliezen door onze lafheid of door gebrek aan juiste zorg, zouden wij het verlies lijden en als we ze op een andere manier verliezen, door gevaar op zee of door geweld, dan zou het verlies voor de koning zijn.' 'Zeg je me de waarheid?' 'Ja, heer,' zeiden ze. Toen Sir Fouke hoorde, dat het verlies voor

de koning zou zijn, gebruikte hij zijn lans om het rijke kleed en de kostbare bontvellen te meten en hij kleepte in dit rijke kleed al degenen, die bij hem waren, groot of klein, en gaf ieder van hen naar zijn rang. Maar iedere man had een royale toelage. Iedereen nam wat hij wilde van de rest van de goederen. (27:7-22)

Toen de avond kwam en de kooplieden goed gegeten hadden, beval hij hen aan God aan en vroeg hen de koning te groeten namens Fouke Fitz Waryn, die hem hartelijk dankte voor zijn mooie kleren. Gedurende de hele periode van zijn ballingschap, probeerden Fouke noch een van zijn mannen ooit iemand anders te schaden dan de koning en zijn ridders. Toen de kooplieden en hun mannen voor de koning kwamen, gewond en verminkt en hem gezegd hadden, wat Fouke hen had opgedragen en hoe hij zijn bezit had genomen, werd de koning gek van woede en hij liet door het koninkrijk uitroepen: aan degene, die hem Fouke bracht, dood of levend, zou hij duizend pond in zilver geven en daarenboven alle landen in Engeland behorend aan Fouke. (27:23-34)

Fouke vertrok en kwam naar het Woud van Kent, waar hij zijn ridders achterliet in het dichte deel van het woud. Hijzelf reed weg alleen over de hoogstraat en ontmoette een bode, die zijn hoofd bekranst met een *chaplet* [Mythen, 310] van rode rozen en vrolijk zingend. Fouke bad hem zo vriendelijk te zijn hem de *chaplet* te geven; als hij bereid was met hem zaken te doen, zou hij hem dubbel de waarde betalen. 'Heer,' zei de bode, 'een man is zeer krenterig met zijn bezittingen als hij weigert een *chaplet* van rozen te geven op verzoek van een ridder.' Hij gaf de *chaplet* aan Fouke, die hem er twintig *sous* voor teruggaf. De bode kende hem wel, want hij had hem vaak gezien. De bode kwam te Canterbury, waar hij de honderd ridders tegenkwam, die door heel Engeland gezocht hadden naar Fouke. Hij zei tegen hen: 'Heren, waar komen jullie vandaan? Hebben jullie gevonden waarnaar jullie zochten, op bevel van onze heer, de koning, en voor jullie eigen bevordering?' 'Nee,' zeiden ze. 'Wat willen jullie me geven?' zei hij, 'ik zal jullie brengen naar de plaats waar ik hem vandaag zag en met hem sprak.' Ze gaven en beloofden de bode zoveel, dat hij hen vertelde waar hij hem gezien had en hoe hij hem twintig *sous* gegeven had voor de *chaplet*, die het hem behaagd had hem te geven. (27:35-39; 28:1-14)

De honderd ridders lieten gezwind ridders, pages en soldaten door de hele regio oproepen. Ze omringden het hele woud en plaatsten drijvers and vangers daar, alsof ze jagers waren, en ze zetten oude lieden en anderen door de velden met hoorns om alarm te slaan wanneer ze Fouke en zijn gezellen uit het woud zagen komen. Fouke was in het woud en wist niets van wat er gebeurde. Toen hij een ridder op een grote bugel hoorde blazen, werd hij argwanend en beval zijn broers, William, Philip, John en Alan, hun paarden te bestijgen en ze deden dat meteen. Adulf de Bracy, Baldwin de Hodnet en John Malveysin deden hetzelfde.²⁷ De drie broers van Cosham, Thomas, Peter en William, waren goede kruisboogmannen en alle andere volgelingen van Fouke waren gereed voor de aanval. (28:15-27)

Fouke en zijn gezellen kwamen het woud uit en zagen voor al de anderen de honderd ridders, die door heel Engeland naar hen hadden gezocht. Klappen werden uitgewisseld en ze doodden Gilbert de Montferrant en Jordan de Colchester en vele andere ridders en kwamen toen terug onder hen, hen in grote getale uit het zadel werpend. Op het laatst kwamen er zoveel ridders, pages, burgers, soldaten en andere lieden zonder getale, dat Fouke begreep dat de strijd niet kon doorgaan. Dus ging hij terug het woud in. Maar John, zijn broer, was gewond aan het hoofd, door zijn helm heen. Maar voordat ze naar het woud terugkeerden, waren veel goede ridders, pages en soldaten neergemaaid. Fouke en zijn gezellen gaven hun paarden de sporen en vluchtten. De mensen sloegen aan alle kanten alarm en achtervolgden hen overal met het alarm op de hoorn. Tenslotte gingen ze een pad af en kwamen een enkele man tegen, die alarm op zijn

²⁷ In de lijst van met Fouke gepardonneerden zijn een William en een Ralph Malveysin. Volgens Meisel, 83 hielden de Malveysins de manor of Stallington van de Pantulfs.

hoorn blies. Een van hun gezelschap trof hem in het lijf met de pijl van een kruisboog. Hij hield op met alarmblazen. (28:28-39; 29:1-5)

Fouke en zijn gezellen lieten hun paarden achter en vluchtten te voet naar een abdij vlakbij. Toen de portier hen zag, rende hij om de poorten te sluiten. Alan was heel groot. Hij klom snel over de muren en de portier begon weg te rennen. ‘Wacht!’ zei Alan. Hij rende achter hem aan en nam de sleutels van hem af. Met de staf, waaraan de sleutels hingen, gaf hij hem een klap, die hem terecht deed lijden voor zijn gevlucht. Alan liet al zijn broers naar binnen. Fouke nam de habijt van een oude monnik en nam die aantrekkelijk meteen een grote kruk in zijn hand en ging de poort uit. Hij sloot de poort achter zich en ging op weg, hinkend op één voet en zijn hele lijf ondersteunend met de grote kruk. Toen kwamen ridders en soldaten met een groot aantal anderen en een ridder zei tegen hem: ‘Oude sir monnik, heb je soms bewapende ridders deze kant uit zien komen?’ ‘Ja, heer, moge God hen betaald zetten voor de schade die ze gedaan hebben.’ ‘Wat hebben ze u gedaan?’ ‘Heer,’ zei hij, ‘ik ben oud en zo zwak, dat ik mezelf niet kan helpen. Zeven van hen kwamen te paard en een stuk of vijftien te voet en omdat ik niet snel genoeg uit hun weg kon komen, spaarden ze me in het geheel niet, maar lieten hun paarden tegen me aanrijden. Dit was een zonde, die hen weinig voordeel bracht.’ ‘Zeg niet meer,’ replikeerde hij, ‘je zult vandaag nog goed gewroken zijn.’ De ridders en de anderen gingen snel door met de achtervolging van Fouke en ze waren weldra een league verwijderd van de abdij. Sir Fouke ging rechtop staan om meer te kunnen zien. (29:6-28)

Toen kwam Sir Girard de Malfee met tien gezellen, allemaal goedbereden ridders. Ze waren uit het buitenland gekomen en hadden enige uitstekende paarden meegebracht. Toen zei Girard spottend: ‘Hier is een grote, dikke monnik met een buik groot genoeg om twee gallons wijn te bevatten.’ Foukes broers stonden in de poort en ze hadden gehoord en gezien hoe Fouke zich gedragen had. Zonder omhaal hief Fouke de grote kruk op en sloeg Sir Girard onder het oor zodat hij geheel verdoofd op de grond viel. Toen ze dit zagen, renden Foukes broers naar buiten en namen de tien ridders gevangen tezamen met Sir Girard en al hun uitrusting. Ze bonden hen stevig vast in het portiershuis, namen al hun uitrusting en hun goede paarden en reden weg zonder te stoppen totdat ze kwamen te Higford, waar John genas van zijn wond. (29:29-38; 30:1)

Toen ze daar een tijdje geweest waren, kwam er een bode, die een zeer lange tijd gezocht had naar Sir Fouke. Hij groette hem namens Hubert, aartsbisschop van Canterbury, en vroeg hem snel te komen en meteen met hem te spreken. Fouke nam zijn mannen en ging naar het woud naast Canterbury, waar hij tevoren geweest was. Hij liet zijn hele gezelschap daar behalve zijn broer William. Fouke en William verkleedden zich als kooplieden en gingen naar bisschop Hubert in Canterbury. De aartsbisschop, Hubert le Botiler, zei tegen hen: ‘Lieve zonen, jullie zijn mij zeer welkom. Jullie weten goed, dat Theobald le Botiler, mijn broer, tot God is geroepen en dat hij getrouwd was met Lady Matilda de Caus, een zeer rijke vrouw en de mooiste in heel Engeland. Koning John begeert haar zozeer om haar schoonheid, dat ze zich nauwelijks tegen hem in acht kan nemen. Ik heb haar hier en je zult haar zien. Ik smeek je, lieve vriend Fouke, en beveel met mijn zegen haar tot je vrouw te nemen.’ Fouke zag haar en wist heel goed dat ze mooi, goed en van hoge reputatie was en dat ze in Ierland sterke kastelen, steden, landen, rentes en grote homages had. Met de instemming van zijn broer William en op aanraden van aartsbisschop Hubert trouwde hij met Lady Matilda de Caus. Fouke bleef daar twee dagen en nam toen afscheid van de bisschop, zijn vrouw daar latend. Hij keerde terug naar zijn gezellen in het woud en vertelde hen alles wat hij had gedaan. Ze maakten grapjes met hem, lachend en hem ‘echtgenoot’ noemend, en hem vragend, waarheen hij de schone vrouw zou brengen, naar een of ander kasteel of naar het woud. Ze maakten met zijn allen gein. Maar overal brachten ze een hoop

schade toe aan de koning, maar aan niemand anders dan diegenen die openlijk hun vijanden waren.²⁸ (30:6-31)

Een ridder genaamd Fitz Sampson verbleef in de March van Schotland en hij had vaak Fouke en zijn volgelingen ontvangen en onderhield hen met grote eer. Hij was een man van grote rijkdom en zijn vrouw, Lady Anabel genaamd, was een zeer hoffelijke dame. In die tijd was er een ridder in dat land genaamd Peter de Brubille. Deze Peter was gewoon al de zonen van de edelen in het gebied te verzamelen, van wie sommigen verjaagd waren en anderen *ribalds*, en ze schuimden door het land, wetsgetrouwe mensen, kooplieden en anderen dodend en berovend.²⁹ Deze Peter noemde zichzelf, wanneer hij met zijn gezelschap mensen ging beroven, Fouke Fitz Waryn. Vanwege dit werden Fouke en zijn gezelschap vals beschuldigd van iets wat niet hun schuld was. Fouke, die uit vrees voor koning John nooit lang op een plek bleef, kwam op een nacht naar de March van Schotland en kwam dicht in de buurt van het hof van Sir Robert Fitz Sampson. Hij zag een groot licht in het hof en ging toen de hall in. Hij zag Peter de Brubille en andere ridders daar zitten te eten en Robert Fitz Sampson en zijn goede vrouw en hun huishouding waren gebonden en aan één kant van de hall gesmeten. Sir Peter en zijn maten waren allen gemaskerd en allen, die daar dienden, zaten geknield voor Sir Peter en noemden hem hun heer Sir Fouke. De vrouw, die naast haar man gebonden lag in de hall, zei uitermate meelijwekkend: ‘O, Sir Fouke, heb genade in Gods naam! Ik heb je nooit enig kwaad gedaan, maar altijd zo goed ik kon van je gehouden.’ Sir Fouke, die alles gehoord had wat ze gezegd hadden, stond op. Maar toen hij de woorden gehoord had van de vrouw, die zo vriendelijk tegen hem was geweest, kon hij zich voor niets ter wereld inhouden. Onvergezell bewoog hij voorwaarts en zei met zijn getrokken zwaard in de hand: ‘Stilte nu. Ik beveel al degenen die ik hier kan zien totaal bewegingsloos te blijven.’ Hij zwoor een grote eed, dat iedereen die durfde te bewegen in stukjes gehakt zou worden. Peter en zijn maten meenden erbij te zijn. ‘Nu,’ zei Fouke, ‘wie van jullie noemt zichzelf Fouke?’ ‘Heer,’ zei Peter, ‘ik ben een ridder en mijn naam is Fouke.’ ‘In Gods naam,’ zei hij, ‘Sir Fouke, sta meteen op en bind al je gezellen stevig vast, of anders ben je de eerste die zijn hoofd verliest.’ Peter werd bang toen hij dit dreigement hoorde en hij stond op en bevrijdde de heer en vrouwe en heel de rest van het huishouden en hij bond al zijn maten goed en stevig. Toen ze allemaal gebonden waren, liet Fouke hem het hoofd afhakken van al degenen, die gebonden waren en toen hij al zijn makkers onthoofd had, zei Fouke: ‘Jij begerige ridder, die jezelf Fouke noemt, jij liegt. Ik ben Fouke en dat zal je spoedig goed weten. Ik zal je terugbetalen voor mij vals te hebben laten beschuldigen van diefstal.’ Meteen hakte hij hem het hoofd af en toen hij dat gedaan had liet hij zijn gezellen komen. Ze dineerden daar en maakten

²⁸ Hubert Walter was aartsbisschop van Canterbury van 1193 tot 1205. Het huwelijk met Theobalds weduwe had plaats in 1207, vier jaar na zijn outlawry. Ze heette Matilda le Vavasur, haar oma Matilda de Caus.

²⁹ It is not easy to know whether there is any truth in this story of the sons of the noblemen joining forces with robbers in the early thirteenth century. But is interesting to note that at about the time when the prose version was being copied the Folville gang, was operating. In 1331, for example, the gang ambushed Richard Willoughby, justice of the king’s bench, took him off to a nearby wood and forced him to pay 1300 marks to save his head. A. Harding, in his book *Law Courts of Medieval England*, 91, points out that the Folvilles were gentry and he comments that the gang ‘was typical of the period, when people were compelled to look for security in “local bands and private associations”’. In this context one can see why the *Romance of Fouke Fitz Waryn* would have been popular. Concerning the ribalds, with whom the sons of noblemen are associated in the *Romance*, Thomas Wright, 211 comments that they ‘formed a class, or caste, or society in the middle ages, consisting of persons who seem to have been considered out of the pale of the laws and of morality; they had no particular occupation, but lived upon the overflowings of people’s tables, and were ready to perform any infamous act or outrage that might be required of them’.

plezier. Op deze wijze redde Sir Fouke Sir Robert en al zijn bezit, zodat hij niets verloren had. (30:32-39; 31:1-38; 32:1-3)

De koning bracht regelmatig grote schade toe aan Sir Fouke. Maar Fouke was even wijs en slim als hij sterk en dapper was, zodat heel vaak de koning en zijn mannen hem achtervolgden door het volgen van de hoofafdrukken van zijn paard en Fouke liet vaak de paarden beslaan met de hoefijzers omgekeerd. Op deze manier werd de koning bedrogen en in de maling genomen bij zijn achtervolging. Sir Fouke onderging vele hardvochtige gevechten voordat hij zijn erfenis won. (32:4-10)

Sir Fouke nam afscheid van Sir Robert Fitz Sampson en kwam naar Alderbury. Hij nam zijn intrek in een nabij woud aan de rivier. Fouke riep John de Rampaigne en zei: 'Jij bent zeer bekwaam in het minstrelen en de kunst van het jongleren. Ben jij dapper genoeg om naar Blancheville te gaan en te spelen voor Morys Fitz Roger en te ontdekken wat daar gebeurt?' 'Ja,' zei John. Hij vermaalde een plant en stopte die in zijn mond. Zijn gezicht begon op te zwellen en werd vreselijk opgeblazen. Het werd zo bleek dat zijn eigen makkers hem nauwelijks herkenden. Hij trok hele schamele kleren aan, nam zijn buidel en jongleerspullen en met een grote staf in zijn hand ging hij naar Blancheville, waar hij tegen de poorter zei, dat hij een jongleur was. De poorter bracht hem naar Sir Morys Fitz Roger, die hem vroeg waar hij was geboren. 'Heer,' antwoordde hij, 'in de March van Schotland.' 'Wat voor nieuws heb je?' 'Heer, ik heb niets behalve over Sir Fouke Fitz Waryn, die gedood is tijdens een roofoverval, die hij pleegde in het huis van Sir Robert Fitz Sampson.' 'Zeg je me de waarheid?' 'Ja, inderdaad,' zei hij, 'iedereen in het gebied zegt het.' 'Minstreel,' zei Morys, 'voor jouw nieuws zal ik je deze puur zilveren beker geven.' De minstreel nam de beker en dankte zijn goede heer uitbundig. John de Rampaigne was heel lelijk in gezicht en lijf, zodat de schoffies daar de draak met hem staken, hem mishandelden en aan zijn haar en zijn voeten trokken. John hief zijn staf op en gaf een van de schoffies zo'n klap op zijn kop, dat zijn hersens in het midden op de grond vielen. 'Ellendige schoft!' zei de heer, 'wat heb je gedaan?' 'Heer,' zei hij, 'heb genade in Gods naam! Ik kan het niet helpen. Ik heb een ziekte, die heel ernstig is. Je kan het zien aan mijn gezicht, dat zo opgezwollen is. Deze ziekte neemt al mijn verstand weg op bepaalde tijden van de dag, zodat ik mezelf niet onder controle heb.' Morys zwoor daarop een grote eed, dat, was het niet vanwege het grote nieuws dat hij hem had gebracht, hij hem zijn hoofd ter plekke had afgehakt. De jongleur trok zich snel terug, want hij dacht er lang genoeg geweest te zijn. Hij keerde terug naar Fouke en vertelde hem woord voor woord hoe hij gevaren was en dat hij in het hof gehoord had, dat Sir Morys, zijn vijftien ridders en zijn huishouding de volgende dag zouden gaan naar het kasteel in Shrewsbury, want hij was de voogd van de hele March. Toen Sir Fouke dit wist, was hij zeer blij en zo waren zijn gezellen. (32:11-38; 33:1-9)

De volgende dag stond Fouke vroeg op en trok al de wapenuitrusting aan, die hij nodig had, zoals ook zijn gezellen deden. Morys ging naar Shrewsbury samen met vijftien ridders en de vier zonen van Guy Fitz Candelou de Porkington en de rest van zijn huishouden. Toen Fouke hem zag, was hij zeer verheugd, maar ook zeer kwaad op hem, omdat hij zijn erfenis behield met geweld. Morys keek naar de Pas van Ness³⁰ en zag een schild *quarterly gules and per fess indented argent* en aan zijn wapen wist hij dat het Fouke was. 'Nu weet ik zeker,' zei Morys, 'dat jongleurs leugenaars zijn, want daar zie ik Fouke.' Morys en zijn ridders waren heel boud en zij vielen Fouke en zijn gezellen dapper aan, hen dieven noemend en zeggend dat voor de avond hun hoofden geplaatst zouden worden op de hoge toren in Shrewsbury. Fouke en zijn broers verdedigden zich uitermate fel en Sir Morys, zijn vijftien ridders en de vier zonen van Guy Fitz

³⁰ *Le pas de Nesse*: Ness is een parochie zo'n 7 mijl ten noordwesten van Shrewsbury.

Candelou de Porkington werden daar gedood. Zo had Fouke een heleboel vijanden minder. (33:10-25)

Fouke en zijn gezellen gingen vandaar naar Rhuddlan om te praten met Sir Llywelyn, de prins, waarmee Joan, de dochter van koning Henry en zuster van koning John, was getrouwd, want de prins, Sir Fouke en zijn broers waren tegelijk opgevoed aan het hof van koning Henry. De prins was heel blij, dat Fouke was gekomen, en hij vroeg hem wat voor overeenkomst er was geweest tussen hem en de koning. 'Heer,' zei Fouke, 'geen, want ik ben niet in staat geweest vrede te verwerven onder welke omstandigheden ook. Daarom, heer, ben ik naar jou en mijn goede vrouwe gekomen om jouw vrede te hebben.' 'Zeker,' zei de prins, 'ik verleen en geef je mijn vrede en je zult een goed welkom van me krijgen. De koning van Engeland is niet in staat vrede te hebben met jou of mij of wie dan ook.' 'Heer,' zei Fouke, 'veel dank, want ik stel mijn vertrouwen grotelijks op jou en op jouw grote loyaliteit en aangezien je mij je vrede hebt verleend, zal ik je iets anders vertellen. Zeker, heer, Morys Fitz Roger is dood, want ik heb hem gedood.' Toen de prins vernam dat Morys dood was, werd hij heel erg kwaad en hij zei dat als hij hem niet zijn vrede had verleend, hij hem had laten uitrekken en ophangen, want Morys was zijn neef. Toen kwam de goede vrouwe en maakte vrede tussen de prins en Sir Fouke op zo'n wijze, dat ze elkaar omhelsden en al hun woede ter zijde legden. (33:26-39; 34:1-5)

Toentertijd was er een grote onmin tussen prins Llywelyn en Gwenwynwyn, zoon van Owain Cyfeiliog. Een groot deel van de streek Powys behoorde toe aan deze Gwenwynwyn en hij was zeer arrogant, uit de hoogte en trots. Hij was niet bereid zich op welke wijze dan ook aan de prins te onderwerpen, daarentegen veroorzaakte hij een hoop vernieling in zijn land. De prins had Mechain castle met geweld verwoest en hij had Mochnant, Llannerch en andere landen, die aan Gwenwynwyn behoorden, afgepakt. De prins wees het eigenaarschap van al zijn land aan Fouke toe en beval hem Gwenwynwyn aan te vallen en al zijn landen te verwoesten. Fouke was wijs en zeer op zijn hoede, want hij wist heel goed, dat het de prins was die fout zat. Hij sprak tegen hem in deze fraaie bewoordingen: 'Heer, in Gods naam, heb genade! Als je doet wat je besloten hebt, zal je zeer geblameerd zijn bij iedereen in vreemde koninkrijken. Heer, alstublieft, mogen mijn woorden u niet boos maken. Iedereen zegt dat je gezondigd hebt tegen hem en om die reden, in Gods naam, heb medelijden met hem. Hij zal naar je terugkeren en als je dat wenst, je gewillig dienen, en je weet niet wanneer je je baronnen nodig zou kunnen hebben.' Fouke sprak zo ernstig tegen de prins dat hij en Gwenwynwyn werden verzoend en de prins gaf hem al zijn landen terug, die tevoren van hem waren afgepakt.³¹ (34:6-25)

King John was in Winchester. Toen bereikte hem het nieuws dat Fouke Morys Fitz Roger gedood had en dat hij verbleef bij Llywelyn, de prins, die getrouwd was met zijn zuster Joan.³² Hij werd zeer nadenkend en zei een lange tijd niets. Toen zei hij: 'Ach, Maagd Maria! Ik ben koning en ik regeer Engeland. Ik ben hertog van Anjou en van Normandië en heel Ierland is in

³¹ The events alluded to are known events. Een passage uit de *Bryt y Tywysogyon* 'Het Rode Boek' voor het jaar 1202, stelt dat Llywelyn ap Iorwerth een leger uit Powys zond om Gwenwynwyn te bedwingen, die hoewel verwant met hem zijn vijand was. Tenslotte wisten kerklieden vrede tussen hen te stichten. David Walker, in zijn *Medieval Wales*, 97 stelt: 'As early as 1202, Llywelyn ap Iorwerth signalled his intention to harass Powys, but for a while King John found it expedient to encourage Gwenwynwyn as a makeweight against Gwynedd. By 1208 the prince of Powys had come into open conflict with John for which he paid dearly. Summoned to the king's court in 1209, he was forcibly detained and his lands were declared forfeit, and in the aftermath southern Powys was invaded by Llywelyn.' ID, 99: In 1211 Gwenwynwyn's lands were restored to him, but Llywelyn soon increased his influence in Powys. He obtained Gwenwynwyn's homage and succeeded in driving him into exile in England. (See also D. Stevenson, 'The Politics of Powys Wenwynwyn in the thirteenth century', in: *Cambridge Medieval Celtic Studies* 7, 1984, 39-61, hier 40-44.)

³² Zie n. 18. Walker, 93 stelt 'neither homage nor marriage could prevent conflict between Llywelyn and John'.

mijn macht. En toch kan ik in al mijn domeinen iemand vinden noch krijgen, wat ik ook geef, die bereid is me te wreken voor de schade en schande die Fouke me heeft aangedaan. Maar ik zal erin slagen me te wreken tegenover de prins.’ (34:26-35)

De koning liet al zijn earls, zijn baronnen en zijn andere ridders naar Shrewsbury komen, hen bevelend present te zijn op een bepaalde dag in Shrewsbury met al hun manschappen.³³ En toen ze naar Shrewsbury waren gekomen, werd Llywelyn gewaarschuwd door zijn vrienden dat koning John een grote oorlog tegen hem wilde gaan voeren. Hij riep Fouke en vertelde hem het hele verhaal. Fouke verzamelde in het kasteel van Bala in Penllyn dertigduizend goede mannen en Gwenwynwyn, zoon van Owain, kwam met zijn mannen, die sterk en dapper waren. Fouke was zeer bedreven in oorlogvoeren en hij kende al de *defiles* (passen), die John moest passeren. De pas was heel nauw en omringd door wouden en moerassen zodat hij alleen kon passeren via de hoogstraat. Deze pas wordt de Ffordd Gam Elen genoemd.³⁴ Fouke en Gwenwynwyn gingen naar die pas met hun mannen en voorbij de hoogstraat groeven ze een groeve, lang, diep en breed en ze vulden de groeve met water zodat niemand erlangs kon hetzij vanwege het moeras of vanwege de groeve. Voorbij de groeve construeerden ze een goedversterkte palissade en de groeve kan tot op de huidige dag worden gezien. (34:36-38; 35:1-14)

Koning John kwam naar de voorde met heel zijn leger en dacht veilig aan de overkant te kunnen komen. Aan de andere zijde zag hij meer dan tienduizend bewapende ridders, die de pas bewaakten. Fouke en zijn gezellen waren de voorde overgestoken via een geheime weg, die zij gebouwd hadden, en ze waren op dezelfde oever als de koning. Gwenwynwyn en vele andere ridders waren bij hen. De koning riep luid bij het zien van Fouke en de ridders van de koning vielen hem van alle kanten aan. Maar het was heel ongelukkig voor hen, dat ze alleen Fouke van voren konden benaderen, over de *causeway*. Fouke en zijn gezellen verdedigden zich als leeuwen. Ze werden vaak uit het zadel gegooid, maar ze klommen er net zo vaak weer op en vele van de ridders van de koning werden gedood. Gwenwynwyn werd ernstig gewond aan het hoofd door zijn helm heen. Toen Fouke zag, dat hij noch zijn mannen hun grond lang konden houden buiten hun groeve, keerden ze terug via hun geheime weg en verdedigden hun palisade en de groeve. Ze smeten en gooiden *quarrels* en andere projectielen naar de mannen van de koning, velen van hen dodend en een enorm aantal verwondend. Deze woeste en lastige strijd duurde tot de avond. Toen de koning zag dat zoveel van zijn mannen gedood en gewond waren, was hij zo verdrietig, dat hij niet wist wat te doen. Dus ging hij terug naar Shrewsbury. (35:15-33)

Koning John was een man zonder een geweten, boosaardig, twistziek, gehaat door alle goede mensen en liederlijk. Als hij hoorde van een of andere mooie maagd of dame, vrouw of dochter van een earl of een baron of iemand anders, dan wilde hij zijn zin met haar hebben, hetzij door haar erin te laten lopen met beloften of geschenken of door haar met geweld te nemen. Hierom werd hij het meest gehaat en dit is waarom vele grote Engelse heren hun homage aan de koning hadden opgezegd. Als gevolg hiervan werd de koning veel minder gevreesd. (35:34-38; 36:1-3)

John le Estrange, heer van Knockin en Ruyton, bleef permanent aan ’s konings zijde en hij veroorzaakte verliezen op de mannen van de prins.³⁵ Om deze reden liet de prins zijn kasteel te Ruyton verwoesten en zijn mannen vangen en gevangen zetten. Dit verdroot John ten zeerste. De prins ging naar Bala castle en riep Fouke op. Hij gaf en retourneerde aan hem heel Blancheville, zijn erfenis, evenals Ystrad Marchell en Dinorben. Fouke dankte hem overvloedig

³³ Koning John was pas in 1209 in Shrewsbury, niet in de tijd van Foukes outlawry.

³⁴ *Le Gué Gymele*; Ffordd Gam Elen ‘the crooked road of Elen’.

³⁵ De kleinzoon van Guy (n. 10).

en ging, de mannen van zijn keuze nemend, naar Blancheville, waar hij het kasteel versterkte en geheel repareerde. (36:4-11)

John le Estrange ging naar de koning en vertelde hem dat Fouke en zijn mannen grote verliezen hadden toegebracht aan zijn mannen en het kasteel van Ruyton verwoest. Hij smeekte de koning, want hij stond op goede voet met hem, hem te helpen zo goed hij kon en aldus zou hij wraak op Sir Fouke en zijn mannen nemen. De koning liet Sir Henry de Audley komen, die heer en eerste eigenaar van Redcastle en zijn lenen was.³⁶ Hij beval hem tienduizend van de dapperste ridders van Engeland te nemen, zeggend dat hij en zijn ridders moesten gehoorzamen aan Sir John le Estrange. Sir Henry en Sir John en hun ridders troffen voorbereidingen om te vertrekken naar Blancheville en onderweg, wat ze ook tegenkwamen, man of vrouw, doodden ze en ze plunderden het land. Een jammerklacht rees overal op. (36:12-23)

Fouke was in Blancheville en met hem had hij een fraai gezelschap van mannen, omdat hij recent bezit van deze landen herkrege had. Zevenhonderd ridders uit Wales en een groot aantal soldaten waren daar. Toen het nieuws Fouke bereikte, dat Sir John en Sir Henry op weg waren naar hun gebied, bewapenden zij zich meteen en gingen heimelijk naar de pas van Myddle. Toen Sir John Sir Fouke zag, gaf hij zijn paard de sporen en gaf Sir Fouke zo'n klap met zijn lans, dat die in kleine stukken vloog. Sir Fouke sloeg hem terug in het gezicht door zijn helm heen en de klap was zichtbaar voor de rest van zijn leven. Sir John viel plat op de grond. Hij was zeer dapper en sprong meteen op zijn voeten, uitbrullend: 'Nu heren, iedereen tegen Fouke!' Fouke antwoordde als een trotse man: 'Zekers,' zei hij, 'en Fouke tegen iedereen!' Toen kwamen de ridders aan beide zijden tot klappen. Fouke en sir Thomas Corbet³⁷ en zijn andere gezellen doodden vele mannen en Alan Fitz Waryn en Philip zijn broer werden gewond. Toen Fouke zag dat zijn broers gewond waren, werd hij bijna gek van woede. Sir Fouke ging in het dichtst van het gevecht en iedereen die hij tegenkwam had geen ontsnapping aan de dood. Die dag had Sir Fouke slechts zevenhonderd ridders en zijn tegenstanders tienduizend of meer. Om deze reden kon Fouke de strijd niet winnen. Dus ging hij terug naar Blancheville. Sir Audulf de Bracy werd in het dichtst van de strijd ontzadeld en hij verdedigde zich zeer dapper. Op het laatst werd hij gevangen genomen en naar Shrewsbury gebracht. (36:24-39; 37:1-7)

Sir Henry en Sir John waren zeer ingenomen hem gevangen te hebben genomen. Ze gingen naar de koning in Shrewsbury en overhandigden Sir Audulf aan hem. De koning sprak uitermate woest tegen hem en zwoor een grote eed, dat hij hem zou laten uitrekken en ophangen, aangezien hij een verrader was voor hem en een dief. Hij had zijn ridders gedood, zijn steden verbrand en zijn kastelen verwoest. Audulf antwoordde hem boud, zeggend dat hij nooit een verrader was geweest, noch was iemand in zijn familie dat geweest. Fouke was in Blancheville en hij liet de wonden van zijn broers en de andere mannen wassen en verzorgen. Toen herinnerde hij zich Sir Audulf en zocht overal naar hem. Toen hij niet gevonden kon worden, dacht hij dat hij hem nooit meer zou zien. Niemand kon meer verdriet hebben getoond. Toen kwam John de Rampaigne en zag Fouke zo van slag. 'Heer,' zei hij, 'laat af van dit vertoon van verdriet. Als het God behaagt, zal je voor *prime* morgen goed nieuws hebben van Sir Audulf de Bracy, want ik zelf zal met de koning gaan spreken.' (37:8-22)

John de Rampaigne was bedreven in het gebruik van de *tabor*, de harp, de viool en de *citole* en in de jongleerkunst. Hij doste zichzelf rijkelijk uit, net als een of andere earl of baron en verfde zijn haar en zijn hele lijf zo zwart als git, zodat het enige dat wit was zijn tanden waren.

³⁶ Sir Henry de Audley (Staffordshire) was een trouwe aanhanger van John. Henry stichtte de Audley-familie en bouwde Redcastle (*Chastiel Rous*) in 1232.

³⁷ De Corbets waren baronnen van Caus in Shropshire en tijdens Johns regering werd de baronie gehouden door Robert (†1222), vader van de Thomas (†1274) van de *Romance*. Fouke was zijn vazal evenals de Hodnets.

Hij hing een zeer mooie *tabor* om zijn nek, daarna besteeg hij een fraaie telganger en reed door de stad Shrewsbury regelrecht naar de kasteelpoort, terwijl vele mensen naar hem staarden. John kwam voor de koning en groette hem neerknielend op een zeer hoffelijke wijze. De koning beantwoordde zijn groet en vroeg hem waar hij vandaan kwam. ‘Heer,’ zei hij, ‘ik ben een Ethiopische minstrel; ik ben geboren in Ethiopië.’ De koning replikeerde: ‘Hebben alle mensen in jouw land jouw kleur?’ ‘Ja, heer, mannen en vrouwen.’ ‘Wat zeggen ze over mij in vreemde streken?’ ‘Heer,’ zei hij, ‘u bent de vermaardste koning in heel Christendom en het is vanwege uw vermaardheid dat ik ben gekomen om u te zien.’ ‘Lieve heer,’ zei de koning, ‘welkom.’ ‘Sire, mijn heer, ik dank u.’ John zei dat hij meer om zijn boosaardigheid dan om zijn goedheid beroemd was, maar de koning hoorde hem niet. Die dag speelde John op de *tabor* en andere instrumenten een heleboel geminstrel. (37:23-39; 38:1-2)

Toen de koning naar bed gegaan was, zond Sir Henry de Audelee om de zwarte minstrel en nam hem mee naar zijn kamer. Daar speelden ze veel liederen en toen Sir Henry zich helemaal volgezopen had, zei hij tegen een dienaar: ‘Ga Sir Audulf de Bracy halen, die de koning van plan is morgen ter dood te brengen. Voordat hij sterft, zal hij een goede nacht hebben.’ De dienaar bracht weldra Sir Audulf in de kamer en daarna spraken ze en vermaakten zich. John begon een lied, dat Sir Audulf gewoon was te zingen. Sir Audulf hief zijn hoofd op en herkende, zijn gezicht bestuderend, hem met grote moeite. Sir Henry vroeg om iets te drinken en John was zeer behulpzaam. Hij sprong lenig overeind en serveerde hem uit de kan in ieders zicht. John was slim. Hij wierp wat poeder in de kan zonder dat iemand het merkte, want hij was een goede goochelaar. Iedereen die dronk werd zo slaperig, dat zeer spoedig na gedronken te hebben ze gingen liggen slapen. Toen ze allemaal in slaap waren, nam John een van de narren van de koning en zette hem tussen de twee ridders wier taak het was Sir Audulf te bewaken. John en Sir Audulf namen de handdoeken en lakens, die in de kamer waren, en ontsnapten door een raam, dat uitkeek op de rivier de Severn, en ze gingen op weg naar Blancheville, dat twaalf leagues van Shrewsbury ligt. Het was niet mogelijk wat gebeurd was lang te verbergen, want de volgende dag werd de koning de waarheid van de zaak gemeld en hij was zeer kwaad over deze ontsnapping. (38:3-23)

Fouke was de volgende dag vroeg opgestaan, want hij had weinig geslapen die nacht. Hij keek richting Shrewsbury en zag Sir Audulf en John eraankomen. Er is geen reden om te vragen of hij blij was toen hij hen zag, en hij rende om hen te omhelzen en kussen. Hij vroeg naar hun nieuws en Sir Audulf vertelde hem hoe John had gehandeld en hoe ze waren ontsnapt. Bij het horen hiervan was Fouke, die verdrietig was geweest, blij en vrolijk. (38:24-30)

Laten we nu Fouke verlaten en spreken over Lady Matilda de Caus. Toen de koning, die haar zo begeerd had, achter de waarheid kwam, dat ze getrouwd was met Sir Fouke, zijn vijand, op het advies van aartsbisschop Hubert, bracht hij grote verliezen toe aan de aartsbisschop en aan de lady, want hij wilde haar met geweld ontvoeren. Ze vluchtte naar de kerk, waar ze beviel van een dochter. De aartsbisschop doopte haar Hawyse en ze werd later de Lady van Wem.³⁸ (38:31-37)

Fouke en zijn gezellen kwamen op een nacht naar Canterbury en van daar namen ze de dame naar Higford, waar ze enige tijd bleef. Toen gebeurde het, dat de dame zwanger werd en ze bleef heimelijk in Alderbury. De koning liet haar bespioneren en ze ging heimelijk van daar naar Shrewsbury. Ook daar werd ze bespioneerd en was zo zwaar zwanger dat ze niet kon reizen. Ze vluchtte naar de kerk van Onze Vrouwe in Shrewsbury, waar ze beviel van een dochter, die Joan

³⁸ Hawise, geboren rond 1208, moet William Pantulf, baron van Wem, getrouwd hebben voor 1226. William stierf 1233 en Fulk fitz Warine verkreeg de voogdij van zijn kinderen.

werd gedoopt en later trouwde met Sir Henry de Pembridge.³⁹ Daarna kreeg Matilda een zoon, die geboren werd op een berg in Wales en John gedoopt in een stroom, die komt van de Fontein der Maagden.⁴⁰ De vrouwe en het kind waren zeer zwak, want het kind was twee maanden voortijdig geboren en toen het kind werd bevestigd door de bisschop werd het Fouke genoemd. De vrouwe en het kind, die zeer zwak waren, werden gebracht vanaf de berg naar een *grange*, die te Carreg-y-nant was. (38:38-39; 39:1-14)

Aangezien de koning zich op geen enkele manier kon wreken op Fouke, noch de dame onteren en vangen, zond hij een brief naar Llywelyn, die getrouwd was met zijn zuster Joan, hem vragend uit liefde voor hem zijn huishouden te ontdoen van zijn aartsvijand en verrader Fouke. Hij zou hem al de landen teruggeven, die zijn voorouders ooit genomen hadden van zijne heerschappij, op voorwaarde dat hij hem Foukes lichaam zou laten hebben. (39:15-21)

De prins liet zijn vrouw Joan naar zijn kamer komen en toonde haar de brief van haar broer, de koning. Toen ze de inhoud van de brief gehoord had, liet ze heimelijk Fouke weten, wat die bevatte en dat de koning vrede wilde maken met haar echtgenoot. Toen Fouke dit nieuws hoorde, was hij ontdaan en vreesde verraad. Door middel van Baldwin de Hodnet zond hij heimelijk Lady Matilda naar de aartsbisschop van Canterbury en instrueerde Baldwin naar hem te komen in Dover. Fouke, zijn vier broers, Audulf en John de Rampaigne trokken de wapenuitrusting die ze begeerden aan en met hun andere mannen kwamen ze naar Kasteel Bala om de prins te ontmoeten. 'Heer,' zei Fouke, 'ik heb je loyaal gediend zo goed als ik kon. Maar nu, heer, weet men niet wie te vertrouwen. Want jij bent bereid me op te geven vanwege de grote belofte van de koning. De koning heeft je een brief gestuurd, die jij, heer, voor mij verborgen hebt gehouden. Dus, heer, ben ik des te banger.' 'Fouke,' zei de prins, 'blijf bij me, want ik was zeker geen verraad tot jou van plan.' 'Zekers, heer,' zei Fouke, 'ik geloof het volledig, maar, heer, ik zal toch onder geen voorwaarde blijven.' Hij nam afscheid van de prins en al zijn gezellen, en van daar reisde hij dag en nacht, totdat hij kwam in Dover, waar hij Baldwin ontmoette, die de dame gebracht had naar de aartsbisschop. Ze gingen onder zeil en arriveerden in Wissant. (39:22-39; 40:1-3)

Toen Fouke, zijn broers en zijn andere gezellen te Parijs kwamen, zagen ze koning Philip van Frankrijk, die naar de velden gekomen was om zijn Franse ridders te zien jousten. Fouke bleef stil evenals zijn gezellen, toen ze zo'n fraaie verzameling zagen. Ze bleven kijken naar de gevechten en toen de Fransen de Engelse ridders zagen, deden ze veel meer hun best om het goed te doen. Toen liet Sir Druz de Montbener, een zeer arrogante Fransman, Sir Fouke komen en vroeg te jousten met hem. Fouke stond hem meteen zijn verzoek toe en hij en zijn broers bewapenden zich en bestegen hun goede paarden. John de Rampaigne was heel rijkelijk uitgedost en goedbereden en hij had een magnifieke *tabor*, waar hij op sloeg toen hij de ring betrad. De heuvels en de dalen weergalmden en de paarden maakten capriolen. Toen de koning Fouke bewapend zag, zei hij tegen Sir Druz de Montbener: 'Wees voorzichtig, want het is duidelijk dat deze Engelse ridder zeer dapper en waardig is.' 'Heer,' zei hij, 'er is geen ridder op aarde, die ik niet durf tegen te komen te paard of te voet, in handgemeen.' 'Moge God met je zijn,' zei de koning. Fouke en Druz gaven hun paarden de sporen en troffen elkaar. Fouke trof hem met zijn lans in het midden van zijn schild en doorboorde zijn fraaie maliekolder. De klap ging dwars door zijn schouder, zodat Foukes lans in stukken vloog; en Sir Druz viel plat op de grond. Fouke ving Sir Druz' paard en het wegleidend offereerde hij het hem als een geschenk, want Sir Fouke had geen behoefte om het paard te behouden. Toen kwam een Franse ridder eraan, die er zin in had om Sir Druz te wreken. Met zijn lans trof hij Fouke midden op zijn schild, zodat hij zijn lans in

³⁹ Waar.

⁴⁰ *Fontaigne dé Puceles*, mogelijk Afon Morwynion 'Maidens' River', een toevoer van de Dee.

stukken brak. Fouke sloeg hem terug midden op zijn helm, zodat hij zijn lans versplinterde. Of het hem beviel of niet, de ridder vloog uit het zadel. Foukes broers en zijn gezellen waren gereed om te jouten, maar de koning weigerde het toe te staan. De koning kwam naar Fouke gesprint, zeggend: 'Engelse ridder, God zegene je, want je hebt het zeer goed gedaan.' Hij bad hem bij hem te blijven en Fouke dankte de koning zeer veel en was akkoord te blijven zolang hij wenste. Overal die dag werd Fouke hoog aangeslagen, geprezen en gewaardeerd door veel mensen. Fouke had zo'n gratie dat hij nooit ergens heenging waar dapperheid, ridderlijkheid, bekwaamheid en uitmuntendheid werden gevonden zonder beschouwd te worden als de beste man daar en zonder gelijke. (40:4-38; 41:1-2)

Fouke bleef bij koning Philip van Frankrijk en hij was geliefd en geëerd door de koning, de koningin en alle goede mannen. De koning vroeg hem wat zijn naam was en Fouke zei hem dat hij Amys del Bois werd genoemd. 'Sir Amys,' zei de koning, 'ken je Fouke Fitz Waryn, die overal zeer geprezen wordt?' 'Ja heer,' zei hij, 'ik heb hem vaak gezien.' 'Hoe groot is hij?' 'Heer,' zei hij, 'zoals ik het begrijp, heeft hij dezelfde grootte als ik heb.' De koning replikeerde: 'Dat zal best wel, want jullie zijn allebei dapper.' Fouke hoorde nooit van enig toernooi of joust door heel Frankrijk zonder daar te willen zijn. Hij werd overal geprezen en bemind en geëerd voor zijn dapperheid en zijn mildheid. (41:3-13)

Toen de koning van Engeland wist dat Fouke verbleef bij koning Philip van Frankrijk, zond hij bericht aan de koning, hem vragend om als het hem behaagde bereid te zijn Fouke Fitz Waryn, zijn aartsvijand te verbannen van zijn huishouding en zijn *retainers*. Toen de koning van Frankrijk de inhoud van de brief gehoord had, verklaarde hij bij Sint Denis dat geen ridder van die naam onder zijn *retainers* (volgelingen) was en hij zond een dergelijk antwoord aan de koning van Engeland. Toen Sir Fouke dit nieuws hoorde, ging hij naar de koning van Frankrijk en vroeg hem verlof om te vertrekken. De koning zei: 'Zeg me als je iets nodig hebt en ik zal ruime verbeteringen maken voor wat jou noopt mij te willen verlaten.' 'Heer,' zei hij, 'ik heb zulk nieuws gehoord dat ik gedwongen ben te vertrekken.' Bij deze woorden realiseerde de koning zich dat hij Fouke was. De koning zei: 'Sir Amys del Bois, ik denk dat je Fouke Fitz Waryn bent.' 'In waarheid, heer, ik ben het.' De koning replikeerde: 'Je zult bij me blijven en ik zal je rijkere landen geven dan je ooit in Engeland hebt gehad.' 'Zekers, heer,' zei hij, 'hij die niet rechtmatig zijn eigen erfenis kan houden is niet waardig een gift van landen te krijgen van een ander.' (41:14-31)

Fouke nam afscheid van de koning en ging naar zee, waar hij de schepen zag drijven op de zee. Er was geen wind in de richting van Engeland en het weer was heel fraai. Fouke zag een zeeman, die dapper en fel leek, en hij riep hem zeggend: 'Lieve heer, is dit schip van u?' 'Heer,' zei hij, 'dat is het.' 'Wat is je naam?' 'Heer,' zei hij, 'Mador del Mont de Russie, waar ik ben geboren.' 'Mador,' zei Fouke, 'ben je goed op de hoogte van dit beroep en met hoe mensen te brengen naar bepaalde gebieden over zee?' 'Zekers, heer, er is geen land van enige reputatie in heel Christendom, waarheen ik niet een schip in volmaakte veiligheid kan brengen.' 'Waarlijk,' zei Fouke, 'je hebt een zeer gevaarlijk beroep. Zeg me, Mador, lieve, zoete vriend, hoe is je vader gestorven?' Mador antwoordde, dat hij verdrongen was op zee. 'Hoe is je grootvader gestorven?' 'Op dezelfde wijze.' 'En hoe zit het met je overgrootvader?' 'Op dezelfde wijze en al mijn verwanten, zo ver ik weet, tot in de vierde graad.' 'Waarlijk,' zei Fouke, 'je bent zeer dwaasheidig om je op zee te wagen.' 'Heer,' zei hij, 'waarom? Ieder schepsel zal de dood hebben die voor hem bepaald is. Heer,' zei Mador, 'als u toestaat, beantwoord mijn vraag. Waar stierf uw vader?' 'Zekers, in zijn bed.' 'En uw grootvader?' 'Hetzelfde.' 'En hoe zit het met uw overgrootvader?' 'Voorwaar, al degenen, die ik ken in mijn familie stierven in hun bed.' 'Waarlijk, heer,' zei Mador, 'aangezien heel jouw familie in bed stierf, ben ik verbaasd, dat je het

aandurft naar bed te gaan.’ Toen realiseerde Fouke zich dat de zeeman de waarheid gesproken had en dat iedere man de dood zal hebben die voor hem bestemd is en hij weet niet welke, op land of op zee. (41:32-38; 42:1-18)

Fouke sprak tegen Mador, die begreep hoe met schepen om te gaan en vroeg hem uit liefde voor hem en voor zijn eigen financiële gewin om een schip te ontwerpen en uit te rusten. Hij zou de kosten (*outlay*) dekken. Mador ging akkoord en het schip werd gebouwd in een woud naast de zee, op alle punten Madors ontwerp volgend. Al zijn tuigage en wat voor hulpstukken daarbij hoorden waren opmerkelijk goed en prachtig en het was opmerkelijk goed voorzien met voorraden. Fouke, zijn broers en zijn gezellen gingen onder zeil en kwamen vlakbij Engeland. Toen zag Mador een goedbepand schip op hen afkomen en toen de schepen vlakbij elkaar waren sprak een ridder tegen Mador, zeggend: ‘Heer zeeman, wiens schip is dit, dat je bestuurt en waar komt het vandaan? Want zo’n schip is niet gewoon hier voorbij te komen.’ ‘Heer,’ zei Mador, ‘het is het mijne.’ ‘Op mijn woord,’ zei de ridder, ‘dat is het niet. Jullie zijn dieven. Ik herken het duidelijk aan het *quartered sail*, dat van het wapen van Fouke Fitz Waryn is. Hij is aan boord en vandaag nog zal ik zijn lijf aan koning John overhandigen.’ ‘Op mijn woord,’ zei Fouke, ‘dat zal je niet. Maar als je iets van ons verlangt, zal je het gewillig krijgen.’ ‘Ik zal jullie allemaal hebben en wat jullie ook hebben, jullie ondanks.’ ‘Op mijn woord,’ zei Fouke, ‘je liegt.’ Mador, die een goede en dappere zeeman was, liet zijn schip doorvaren. Het sneed het andere schip middendoor, zodat de zee erin binnendrong en het schip ten onder ging. Maar voordat dat gebeurd was, werden harde klappen uitgedeeld. Toen het schip was overwonnen, namen Fouke en zijn gezellen een grote hoeveelheid geld en voorraden en brachten die naar hun schip. Toen ging het andere schip ten onder en zonk. (42:19-38; 43:1-5)

Fouke bracht dat hele jaar door met zeilen langs de Engelse kust. Hij had geen verlangen iemand anders te schaden dan koning John. Hij nam vaak bezittingen van hem en wat hij verder kon krijgen. Fouke zette zeil naar Schotland en toen stak een westenwind op, die hen drie dagen ver van Schotland dreef. Toen kregen ze zicht op wat hen een schoon en zeer heerlijk eiland leek te zijn. Ze gingen erheen en vonden een goede haven. Fouke, zijn vier broers, Audulf en Baldwin gingen aan land om het eiland te bezoeken en voorraden voor hun schip te verkrijgen. Toen zagen ze een jongeman zijn schapen hoeden en toen hij de ridders zag, ging hij naar hen toe om hen te begroeten in een grof jargon. Fouke vroeg hem of hij wist of enig voedsel te koop was in het land. ‘Waarlijk, heer,’ zei hij, ‘helemaal niet, want dit is een eiland bewoond door slechts een paar mensen en zij leven van hun dieren. Maar als je met me mee wilt komen, kun je gewillig het voedsel krijgen dat ik bezit.’ Fouke dankte hem en ging met hem mee. De jongeling leidde hen naar een ondergrondse grot, die zeer aangenaam was, en liet hen zich zetten en behandelde hen zeer vriendelijk. ‘Heer,’ zei de jongeling, ‘ik heb een bediende in de heuvels. Moge het u niet mishagen als ik op mijn hoorn blaas om hem te roepen en we zullen spoedig eten.’ ‘Doe dat in Gods naam,’ zei Fouke. De jongeling verliet de grot, gaf zes stoten op zijn hoorn en kwam terug de grot in. (43:6-26)

Weldra kwamen zes grote, lange en woest uitzierende boeren, gekleed in ruwe en miserabele tabbaards. Ieder van hen had een grote knots in zijn hand, hard en stevig, en toen Fouke hen zag, vermoedde hij boze opzet. De zes boeren gingen een kamer in, trokken hun tabbaards uit en kleedden zich in een mooie groene kledij en schoenen van *orphrey*. In al deze kleren waren ze net zo rijkelijk gekleed als enig koning kon zijn, en terugkerend naar de hall groetten ze Sir Fouke en zijn gezellen. Ze vroegen om de schaakmannen en een schitterend schaakbord werd naar hen gebracht met stukken van puur goud en zilver. Sir Fouke ging zitten om een spel te spelen, maar hij verloor snel. Sir John speelde een ander en verloor ook meteen. Philip, Alan, Baldwin, Audulf, de een na de ander, speelde een spel en ieder verloor het zijne.

Toen zei een van de meest woeste van de herders tegen Fouke: ‘Wil je spelen?’ ‘Nee,’ zei hij, ‘Op mijn woord,’ zei de herder, ‘je zult spelen of worstelen, of je wilt of niet.’ ‘Op mijn woord,’ zei Fouke, ‘ellendige, misdadige herder, je liegt. Aangezien ik moet worstelen of spelen, of ik wil of niet, zal ik met jou bespelen op de manier die ik heb geleerd.’ Hij sprong op, verhieft zijn zwaard en gaf hem zo’n klap, dat zijn hoofd eraf vloog in het midden van de plaats, toen een ander, toen een derde. Op deze wijze doodde Fouke en zijn gezellen al de misdadige schurken. (43:27-39; 44:1-8)

Fouke ging een kamer in en trof een oude vrouw, die daar zat. Ze had een hoorn in haar hand en bleef die aan haar mond zetten, maar ze kon er geen geluid uit krijgen. Toen ze Fouke zag, smeekte ze hem om genade en hij vroeg haar wat voor nut de hoorn had als ze er op kon blazen. De oude vrouw zei hem dat als op de hoorn werd geblazen hulp zou komen in overvloed. Fouke nam de hoorn en ging naar een andere kamer, waar hij zeven maagden zag, die uitermate mooi en schitterend uitgedost waren. Ze zaten te werken aan een schitterend kleed en toen ze Fouke zagen, vielen ze op hun knieën en smeekten om genade. Fouke vroeg hen waar ze vandaan kwamen en een van hen zei: ‘Heer, ik ben de dochter van Aunflor, koning van Orkney en mijn heer was verblijvend in een kasteel van hem in Orkney, genaamd Castle Bagot, dat aan zee is gelegen naast een zeer fraai woud. Het gebeurde, dat ik en deze maagden met vier ridders en anderen gingen zeilen in een boot. We gingen erop uit om ons te vermaken. Toen kwamen ineens de zeven zonen van de oude vrouw in deze plaats in een schip met hun gezelschap. Zij doodden al onze gezellen en brachten ons hier. Ze hebben onze lichamen misbruikt, tegen onze wil, God weet. Dus smeken we jullie in de naam van God, in wie jullie vertrouwen, ons te helpen in onze gevangenschap, als jullie van hier kunnen ontsnappen, want ik kan aan jullie uiterlijk zien, dat jullie geen inwoners zijn van dit land.’ Fouke stelde de maagden gerust, zeggend dat hij hen zou helpen zo goed hij kon. Fouke en zijn gezellen vonden grote rijkdommen, voorraden en wapentuig en Fouke vond daar de *haubergeon*, die hij zo prachtig vond en waarvan hij zoveel hield dat hij die stiekem gebruikte. Heel zijn leven weigerde hij die te verkopen of tegen welke prijs ook weg te geven. (44:9-34)

Fouke voorzag zijn schip rijkelijk en bracht de maagden erheen, zo goed mogelijk voor hen zorgend. Toen beval hij al zijn mannen zich gezwind te bewapenen en toen ze allen tot hun tevredenheid bewapend waren, verhieft hij de alarmkreet met de kleine hoorn, die hij van de oude vrouw had afgepakt. Toen kwamen meer dan tweehonderd dieven uit de streek door de velden aangerend. Fouke en zijn gezelschap vielen hen aan en ze verdedigden zich fel. Meer dan tweehonderd rovers en dieven werden daar gedood, want er was daar niemand op het hele eiland behalve dan rovers en dieven, die gewend waren iedereen te vermoorden, die ze te pakken konden krijgen en vangen op zee. Fouke vroeg Mador of hij wist hoe hem over zee te brengen naar het koninkrijk bekend als Orkney. ‘Ja, voorwaar,’ zei hij, ‘het is gewoon een eiland en Castle Bagot ligt vlakbij de haven.’ Fouke zei: ‘Dat is het kasteel, waar ik zou willen zijn.’ ‘Heer, je zult er vandaag nog zijn.’ Toen Fouke er aankwam, vroeg hij de maagden of ze bekend waren met dat land. ‘Zeker, heer,’ zei een van hen, ‘het is het koninkrijk van Aunflor, mijn vader.’ Fouke ging naar het kasteel en gaf zijn dochter en de maagden terug aan de koning. Hij ontving Fouke met grote eer en gaf hem rijke geschenken. (44:35-38; 45:1-15)

Fouke was zo ver gezeild om wonderen en avonturen te zien, dat hij de zeven eilanden van de oceaan, Brittannië, Ierland, Gothland, Noorwegen, Denemarken, Orkney en Zweden, omcirkeld had. Niemand leeft in Zweden behalve serpentes en andere smerige beesten. Daar zag Fouke gehoornde serpentes. Hun hoorns waren heel scherp en ze hadden vier voeten en vlogen als vogels. Een zo’n serpent viel Fouke aan en trof hem met zijn hoorn, het midden van zijn helm doorborend. Fouke was verbaasd van de klap en hij realiseerde zich snel, dat, als de serpent hem

op zijn schild trof, hij niet snel zijn hoorn zou kunnen terugtrekken. Fouke stak hem door zijn hart met zijn zwaard. Daar zag Fouke een draakachtig beest, dat de kop van een hond had, een baard, voeten als een geit en oren als een haas, en vele andere beesten, die Sint Patrick uit Ierland verdreef en daar opsloot door de macht van God.⁴¹ Want de waardige Sint Patrick was hem welgezind. Tot op de huidige dag wonen geen draakachtige beesten in Ierland behalve staartloze hagedissen. (45:16-32)

Fouke zeilde over de oceaan noordwaarts, voorbij Orkney. Daar vond hij zoveel koude en ijs, dat niemand de kou kon verdragen. Vanwege het ijs kon het schip geen vooruitgang maken in de zee. Fouke keerde om richting Engeland en toen stak een enorme storm op. Ze dachten allemaal te zullen sterven vanwege die storm en baden devoot tot God en tot Sint Clement, dat hij hen zou verlossen van de storm. De storm duurde twee weken, waarna ze land zagen, maar niet wisten welk. Fouke ging aan land en zag een heel mooi kasteel. Hij betrad het kasteel, want de poort was open, maar hij vond geen levend wezen, mens noch dier, noch in het kasteel noch in het hele land. Hij was verbaasd dat zo'n fraaie plek onbezet was. Hij keerde terug naar het schip en vertelde zijn mannen het verhaal. 'Heer,' zei Mador, 'laten we het schip verlaten en aan wal gaan, behalve zij die ons voedsel willen bewaken. Misschien zullen we weldra van iemand horen wat dit voor land is.' (45:33-39; 46:1-8)

Toen ze aan wal waren gegaan, ontmoetten ze een boer. Mador vroeg hem welk land dit was, hoe het heette en waarom het onbewoond was. De boer zei tegen hem: 'Dit is het koninkrijk Iberia en dit gebied heet Cartage. Dit kasteel behoort aan de hertog van Cartage, die het houdt voor de koning van Iberia. Deze hertog had een dochter, de mooiste maagd van heel het koninkrijk Iberia. Op een dag klom deze maagd op de hoofdtoren van dit kasteel. Toen kwam een vliegende draak en nam de maagd mee. Hij droeg haar naar een hoge berg aan zee en at haar daar op. Deze draak heeft alles in het land gedood en verwoest. Daarom durft niemand in dit land te leven en de hertog durft niet het kasteel te betreden, zo vreselijk is de draak.' (46:9-20)

Fouke keerde terug naar zijn galei en ze zeilden totdat ze een grote berg bij de zee zagen. 'Heer,' zei Mador, 'dat is de berg waar de draak leeft. Nu zijn we allen in gevaar.' 'Houd je tong,' zei Fouke, 'tot nu toe is er niks verkeerd te zien. Heer Mador, ben je van plan van schrik te sterven? We hebben menig draak gezien en God heeft ons bevrijd van vele gevaren. Tot dusver zijn we nooit in gevaar geweest waaraan wij door Gods genade niet zijn ontsnapt. Je koude troost zou lafaards ter dood brengen.' (46:21-28)

Fouke nam Audulf de Bracy mee en ging stap voor stap de berg op, die heel hoog was. Toen ze de top van de berg bereikten, zagen ze daar vele goede maliekolders, helmen, speren en andere wapens en naast de wapens zagen ze niets dan mensenbotten. Ze zagen ook een grote en mooie boom met een bron eronder met schoon en helder stromend water. Fouke keek rond en zag een holle rots. Hij hief zijn rechterhand op en kruiste zichzelf in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Hij trok zijn zwaard en ging dapper naar binnen, als iemand die zijn gehele vertrouwen op God had gesteld. Hij zag een zeer schone maagd huilen en grote smart vertonend. Fouke vroeg haar waar ze vandaan was. 'Heer,' zei ze, 'ik ben de dochter van de hertog van Cartage en ik ben hier zeven jaar geweest zonder een enkele Christen gezien te hebben, tenzij die hier kwam tegen zijn wil, en als je in staat ben zo te doen, in Gods naam, ga weg, want als de draak hier naartoe terugkomt, zul je nooit ontsnappen.' 'Waarlijk,' zei Fouke, 'ik ben niet van plan weg te gaan, maar ik zal meer horen en zien. Maagd,' zei Fouke, 'wat doet de draak met je? Doet hij je enig leed?' 'Heer,' zei ze, 'de draak is sterk en woest en hij kan een gewapende ridder in deze berg dragen, als hij hem in zijn klauwen kan krijgen. Hij heeft vele mensen gebracht en

⁴¹ Zie Gerald of Wales, *The History and Topography of Ireland*, [Penguin] 1982, 50.

gegeten, van wie je de botten buiten kunt zien. Hij prefereert mensenvlees boven al het andere. Wanneer zijn lelijke tronie en baard besmeerd zijn met bloed, komt hij naar mij en laat mij zijn gezicht, baard en borst wassen in helder water. Wanneer hij wil gaan slapen, gaat hij naar zijn bed, dat gemaakt is van puur goud, want zijn natuur is zo dat hij buitengewoon heet is, en goud is van nature heel koud. Om zichzelf te koelen slaapt hij op goud en wanneer hij naar bed gaat neemt hij een grote steen, zoals je daar kunt zien en legt die voor de deur uit angst voor mij, zodat ik hem niet kan doden terwijl hij slaapt. Want hij heeft menselijk begrip en is heel bang voor me. Op het laatst weet ik dat hij me zal doden.' 'In Gods naam,' zei Fouke, 'dat zal hij niet als het God behaagt.' (46:29-39; 47:1-21)

Fouke nam de maagd mee en gaf haar in veilige bewaring bij Sir Audulf. Ze verlieten de rots en waren net buiten gekomen toen ze de draak door de lucht naar hen toe zagen komen vliegen. Uit zijn mond, die heet was, spuugde hij vreselijke rook en vlammen. Het was een zeer lelijk beest met een enorme kop, vierkante tanden, wrede klauwen en een lange staart. Toen de draak Fouke zag, haalde hij naar hem uit en met zijn klauw gaf hij hem al vliegend zo'n klap op het schild, dat het in tweeën reet. Fouke hief zijn zwaard en sloeg de draak op zijn kop zo hard hij kon. De klap veroorzaakte geen schade waar ook en hij gaf in het geheel geen krimp, zo hard waren zijn schubben en zijn hoornige huid. De draak begon zijn vlucht van verre om hard te kunnen slaan en Fouke, die de klap niet kon weerstaan, dook achter de boom, die achter de bron stond. Fouke realiseerde zich dat hij de draak niet van voren kon verwonden. Dus zorgde hij ervoor, om toen de draak zich omkeerde om aan te vallen het te treffen op zijn staart, die in tweeën hakkend. De draak begon te gillen en te brullen. Hij sprong op de maagd af, proberend haar te pakken en mee te nemen. Maar Sir Audulf verdedigde haar. De draak greep Sir Audulf zo stevig in zijn klauw, dat, als Fouke niet met alle haast was gekomen, hij hem vermorzeld had. Toen kwam Fouke en haakte zijn klauw af en met grote moeite bevrijdde hij Sir Audulf, want hij had hem met zijn klauw door zijn maliekolder heen gegrepen. Fouke stak de draak recht in de bek met zijn zwaard en op deze wijze doodde hij hem. (47:22-38; 48:1-6)

Fouke was zeer vermoeid en hij rustte een tijdlang. Toen ging hij naar het bed van de draak en bracht al het goud dat hij daar vond naar zijn galei. John de Rampaigne onderzocht Sir Audulfs wond en verzorgde die, want hij was bedreven in medicijnen. Mador draaide zijn schip om naar Cartage en ze bereikten dat land en gaven zijn dochter terug aan de hertog, die vol vreugde was toen hij haar zag. De maagd vertelde haar heer wat voor een leven ze geleid had en hoe Fouke de draak had gedood. De hertog viel Fouke ter voet en dankte hem voor zijn dochter, hem smekend, als het hem behaagde, in dat land te blijven. Hij zou hem heel Cartage geven en ook zijn dochter ten huwelijk. Fouke bedankte hem met heel zijn hart voor zijn royale aanbod en zei dat hij graag zijn dochter had genomen als het Christelijke geloof het had toegestaan, maar hij had al een vrouw. Dit gezegd hebbend bleef Fouke daar totdat Audulf hersteld was van zijn wonden en daarna nam hij afscheid van de hertog, die zeer verdrietig was bij zijn vertrek. De hertog gaf hen veel goede en mooie juwelen en schone, snelle paarden. Aan ieder van hen gaf hij rijke geschenken. (48:7-23)

Fouke en zijn gezellen zeilden naar Engeland. Toen ze Dover bereikten, gingen ze aan land, Mador bij het schip latend op een bepaalde plek, waar ze hem konden vinden als ze zouden willen. Fouke en zijn gezellen hadden van de boeren vernomen dat de koning in Windsor was en ze gingen heimelijk over de weg naar Windsor. Overdag sliepen ze en rustten ze uit. 's Nachts reisden ze totdat ze kwamen bij het woud. Daar vestigden ze zich op een bepaalde plek, waar ze tevoren geweest waren, in het Woud van Windsor, want Fouke had een diepgaande kennis van het gebied. Toen hoorden ze jagers en drijvers op hun hoorns blazen en daardoor wisten ze dat de koning was gaan jagen. Fouke en zijn gezellen bewapenden zichzelf zeer rijkelijk en Fouke

zwoor een grote eed dat zelfs als betekende het zijn dood hij niet zou afzien om zich te wreken op de koning, die hem met geweld en onterecht onterfd had of om hem boud uit te dagen voor zijn rechten en erfenis. Fouke liet zijn gezellen blijven waar ze waren en hijzelf, zei hij, zou gaan en avonturen uitspioneren. (48:24-38; 49:1-2)

Fouke vertrok en hij ontmoette een oude kolenbrander met een schop in zijn hand. Hij was geheel in het zwart gekleed, zoals een kolenbrander betaamt. Fouke verzocht hem op vriendelijke wijze hem zijn kleren te geven en zijn schop in ruil voor geld. 'Heer,' zei hij, 'graag.' Fouke gaf hem tien besants en vroeg hem vriendelijk niemand hier iets over te zeggen. De kolenbrander vervolgde zijn weg en Fouke bleef achter. Hij kleepte zich meteen in de kleren, die de kolenbrander hem had gegeven, ging toen naar zijn houtskool en begon het vuur te onderhouden. Fouke zag een grote ijzeren vork en hij nam die ter hand en begon zijn houtblokken links en rechts te arrangeren. (49:3-12)

Toen kwam de koning met drie ridders te voet naar Fouke, waar hij zijn vuur aan het onderhouden was. Toen Fouke de koning zag, herkende hij hem eenvoudig en de vork neergooiend, groette hij zijn heer. Hij knielde zeer nederig voor hem neer. De koning en zijn drie ridders lachten hartelijk over de manieren en het gedrag van de kolenbrander. Ze bleven daar een lange tijd. 'Heer boer,' zei de koning, 'heb je soms een hert of ree hier langs zien komen?' 'Ja, mijn heer, een tijdje geleden.' 'Wat voor beest zag je?' 'Mijn heer, een gehoornd met lange hoorns.' 'Waar is het?' 'Sire, mijn heer, ik kan u makkelijk brengen naar waar ik het zag.' 'Kom op dan, heer boer, en wij zullen je volgen.' 'Heer,' zei de kolenbrander, 'zal ik mijn vork meenemen? Want als die gestolen wordt, betekent dat een groot verlies voor me.' 'Ja, boer, als je dat wilt.' (49:13-26)

Fouke nam de grote ijzeren vork in zijn hand en leidde de koning weg om te schieten, want hij had een zeer fraaie boog. 'Mijn heer,' zei Fouke, 'behaagt het u te wachten en ik zal het bosje ingaan en het beest deze kant opdrijven?' 'Ja,' zei de koning. Fouke schoot gezwind het bosje in en beval zijn gezelschap koning John gezwind gevangen te nemen, 'want ik heb hem hierheen gelokt met slechts drie ridders, heel zijn gevolg is aan de andere kant van het woud.' Fouke en zijn huishouden schoten tevoorschijn uit het bosje en liet een yell horen bij het zien van de koning, die ze meteen gevangen namen. 'Heer koning,' zei Fouke, 'nu heb ik je in mijn macht. Ik zal mijn oordeel uitspreken net als jij graag met mij gedaan had als jij mij had gevangen.' De koning beefde van angst, want hij was vreselijk bang voor Fouke. Fouke zwoor dat hij zou sterven vanwege de manier waarop hij hem en menig waardig man in Engeland schade had berokkend en onterfd. De koning smeekte om genade en verzocht hem voor de liefde van God zijn leven te sparen. Hij zou hem heel zijn erfenis teruggeven en wat hij ook genomen had van al zijn mensen en hij zou hem liefde en vrede verlenen voor de rest van zijn dagen. Ten dien einde zou hij in alles zo'n zekering maken als Fouke zelf zou ontwerpen. Fouke stond hem alles wat hij gevraagd had toe op voorwaarde, dat hij zou beloven in de tegenwoordigheid van zijn ridders zijn woord te houden.⁴² (49:27-39; 50:1-8)

De koning gaf zijn woord dat hij de overeenkomst met hem zou houden en hij was zeer blij dat hij op deze manier kon ontsnappen. Hij keerde naar zijn paleis terug en verzamelde zijn ridders en zijn gevolg, hen woord voor woord vertellend hoe Sir Fouke hem had beetgenomen. Hij vertelde hen dat hij deze eed onder dwang gemaakt had en daarom zich er niet aan zou houden en hij beval hen allen zich gezwind te bewapenen om deze boeven in het park te vangen. Toen vroeg Sir James de Normandy, die de neef van de koning was, of hij de voorhoede mocht hebben, zeggend dat de Engelsen, althans de meesten van de edelen, neven van Sir Fouke waren

⁴² Vergelijk *The Romance of Eustace the Monk*.

en daarom verraders voor de koning. Deze verraders zouden niet bereid zijn hem te vangen. Toen zei Ranulf, earl van Chester: ‘Op mijn woord, heer ridder, de eer van de koning reddend maar niet de jouwe, dit is een leugen.’ Hij zou geprobeerd hebben hem met zijn vuist te treffen, ware het niet voor de aanwezigheid van de earl marshal. Hij zei dat ze geen verraders van de koning of zijn volk waren of ooit geweest waren. Maar hij verklaarde, dat al de edelen en de koning zelf inderdaad neven van de genoemde Fouke waren. Toen zei de earl marshal: ‘Laten we Sir Fouke oppakken! Dan zal de koning zien wie er slaphartig zal zijn vanwege verwantschap.’⁴³ (50:9-26)

Sir James van Normandië en zijn vijftien riddergezellen bewapenden zich uitermate rijkelijk, allen in witte wapenuitrusting, en ze waren allen nobel bereden op witte paarden. Hij repte zich voorwaarts met dit gezelschap om achting te winnen. John de Rampaigne had alles, dat gebeurd was, in de gaten gehouden en vertelde het aan Sir Fouke, die op geen andere manier kon ontkomen dan door strijd. Sir Fouke en zijn gezellen bewapenden zich zeer rijkelijk en wierpen zich dapper op Sir James. Ze verdedigden zich fel en doodden al zijn gezellen op vier na, wier wonden bijna fataal waren. Sir James werd gevangen genomen en Sir Fouke en zijn gezellen bewapenden zich meteen met de wapens van Sir James en de andere Normandiërs en zij bestegen hun fraaie paarden, die wit waren, want hun eigen paarden waren uitgeput en mager. Ze stopten Sir James in Sir Foukes harnas en bonden zijn mond zodat hij niet kon spreken. Ze zetten zijn [= Foukes] helm op zijn hoofd en reden naar de koning. Toen hij hen zag, herkende hij hen aan hun harnassen en dacht dat Sir James en zijn gezellen Sir Fouke kwamen brengen. Toen presenteerde Sir Fouke Sir James aan de koning, zeggend dat hij Sir Fouke was. Toen ze dit zagen, waren de Earl van Chester en de earl marshall zeer verdrietig. (50:27-37; 51:1-9)

De koning, vanwege het geschenk, beval hem hem te kussen. Sir Fouke zei dat hij geen tijd kon verspillen met het afnemen van zijn helm, want hij moest de andere Fitz Waryns achtervolgen. De koning steeg van zijn fraaie hengst af en beval hem erop te stijgen, want het was snel in de achtervolging van zijn vijanden. Sir Fouke steeg af en besteeg het paard van de koning. Hij ging op weg naar zijn gezellen en ze vluchtten meer dan zes leagues daar vandaan. Ze ontwapenden zichzelf daar in een *copse* en baadden hun wonden. Ze verbonden de wond van zijn broer William, die ernstig verwond was door een van de Normandiërs. Ze dachten dat hij dood was en iedereen was geheel aangeslagen van verdriet. De koning beval het onmiddellijke ophangen van Sir Fouke. Toen kwam Emery de Pin, een Gascon die verwant was aan Sir James, naar voren, zeggend dat hij hem op zou hangen. Hij nam hem en bracht hem een eindje weg. Hij liet zijn helm afnemen en zag meteen dat het Sir James was. Hij ontbond zijn mond en James vertelde hem alles wat er gebeurd was tussen hem en Sir Fouke. Emery ging regelrecht naar de koning, Sir James meenemend, die hem vertelde hoe Sir Fouke hem gediend had. Toen de koning begreep dat hij bedrogen was, was hij uitermate bedroefd. Hij zwoor een grote eed, dat hij zijn maliekolder niet zou uitdoen totdat hij deze verraders gepakt had. Fouke wist hier niets van. (51:10-29)

De koning, zijn earls en zijn baronnen volgden de hoefafdrukken van de paarden, totdat ze bijna bij de *copse* kwamen, waar Fouke was. Toen Fouke hen in het oog kreeg, hilde hij en treurde om William, zijn broer, zich voor altijd vernietigd beschouwend. William smeekte hen om zijn hoofd af te hakken en met hen mee te nemen, zodat de koning, wanneer hij zijn lichaam vond niet wist wie hij was. Fouke zei dat hij dat niet zou doen voor de wereld. In tranen bad hij uitermate teder, dat God in zijn genade hen zou helpen. Je hebt nooit groter verdriet gezien dan zij toen onder elkaar ten toon spreidden. (51:30-38)

⁴³ Sir James van Normandy schijnt een verzonnen persoon, maar Ranulf, Earl van Chester, was een van de rijkste en meest gerespecteerde magnaten van koning Johns regering. Hij bleef de koning trouw en was een van de koninklijke *familiares*. [...] De Earl Marshal ten tijde van Foukes outlawry was Hugh Bigod.

Ranulf, Earl van Chester, leidde de weg en toen hij Sir Fouke zag, beval hij zijn gezelschap halt te houden. Hij ging alleen naar Sir Fouke en smeekte hem voor de liefde van God zich over te geven aan de koning. Hij zou als waarborg optreden voor hem in leven en lijf en hij zou volledig verzoend worden met de koning. Fouke zei dat hij dat niet zou doen voor al het geld ter wereld. 'Mijn heer neef, voor de liefde tot God, ik smeeke je, dat wanneer mijn broer, die daar ligt, dood is, je zijn lichaam zult begraven zodat wilde beesten hem niet zullen verslinden, en de onze ook, wanneer wij sterven. Keer terug naar je heer, de koning, en voer je dienst aan hem uit zonder aarzeling en zonder oog voor ons, die van jouw bloed zijn. Wij zullen nu hier het lot ontvangen, dat voor ons bestemd is.' De earl keerde in tranen terug naar zijn gezelschap. Fouke bleef achter, teder tranen van medelijden vergietend voor zijn broer, die hij gedwongen was hier achter te laten. Hij bad tot God, dat hij hem zou redden en helpen. (51:39; 52:1-14)

De earl beval zijn gevolg en zijn gezelschap aan te vallen en dat deden ze fel. De earl zelf viel Sir Fouke aan, maar op het laatst verloor de earl zijn paard en een groot deel van zijn gevolg was gedood. Fouke en zijn broers verdedigden zich dapper en terwijl Fouke zichzelf verdedigde, kwam Sir Bernard de Blois van achteren naar hem en sloeg hem in zijn zijde met zijn zwaard en hij meende dat hij hem gedood had. Toen keerde Fouke om en sloeg hem terug op de linkerschouder met allebei zijn handen, door zijn hart en zijn longen klievend, en hij viel dood neer van zijn paard. Fouke was zoveel bloed verloren, dat hij over de nek van het paard in zwijm zakte en zijn zwaard viel uit zijn hand. Toen begonnen zijn broers vreselijk te rouwen. John, zijn broer, sprong achter Fouke op zijn paard en hield hem vast zodat hij niet kon vallen. Ze sloegen op de vlucht, want ze hadden niet de kracht om te blijven. De koning en zijn gevolg achtervolgden hen, maar ze konden hen niet te pakken krijgen. Ze reden de hele nacht, zodat ze de volgende morgen bij de zee kwamen, bij Mador de zeeman. Toen kwam Fouke weer bij bewustzijn en vroeg waar hij was en in wiens macht. De broers stelden hem zo goed mogelijk gerust. Ze stopten hem in een zeer aangenaam bed in het schip en John de Rampaigne verzorgde zijn wonden. (52:15-33)

De Earl van Chester had een zeer groot aantal mannen verloren. Naast zich zag hij William Fitz Waryn, die op het punt stond te sterven, en hij nam het lichaam en zond het naar een abdij om ervoor te zorgen. Tenslotte werd hij daar ontdekt en de koning liet hem voor zich komen in Windsor op een baar. Daar liet hij hem smijten in een diepe kerker en was heel boos op de Earl van Chester hem verborgen te hebben. De koning zei: 'Fouke is dodelijk gewond en ik heb deze man. Ik zal de anderen krijgen, waar ze ook zijn. Ik ben waarlijk zeer onthutst over Foukes arrogantie, want als hij niet zo arrogant was geweest, was hij doorgegaan met leven, en toen hij in leven was was er niet zo'n ridder op aarde. Het is dus een groot verlies om zo'n ridder te verliezen.' (52:34-39; 53:1-5)

In de zee nabij Spanje is een eiland omgeven door hoge rotsen en het heeft maar één ingang. Het wordt Beteloye genoemd en is een halve league lang en dezelfde afstand breed. Geen man of beest verblijft daar. Op de zesde dag kwamen ze aan op dit eiland. Fouke begon te slapen, want hij had de afgelopen zes dagen niet geslapen. Zijn broers en zijn gezellen gingen aan land en hij sliep alleen in het schip, dat aan de rots was bevestigd. Toen stak een vreselijke wind op en die brak de touwen van het schip en sleepte het schip mee de volle zee op. Daarop werd Fouke wakker en zag de sterren en het firmament. Hij riep om zijn broer John en zijn andere gezellen, maar niemand antwoordde. Hij zag dat hij alleen was in volle zee. Toen begon hij te huilen en zijn lot te vervloeken, dat zo hardvochtig was, en hij treurde om zijn broers. Toen kreeg de slaap hem te pakken en zijn schip kwam spoedig aan in het land Barbarije, bij de stad Tunis. En daar heerste op dat moment Messobryn, de koning van Barbarije, met vier koningen en zes emirs, die allen Saracenen waren. De koning stond op een toren te leunen uitkijkend over de zee en hij zag

die wonderlijke galei bij zijn land arriveren. Hij beval twee soldaten te gaan kijken wat het was. (53:6-24)

De twee mannen gingen aan boord van het schip, maar vonden niets behalve de ridder, die nog steeds lag te slapen. Een van hen schopte hem en beval hem te ontwaken. De ridder sprong op als een man in schrik en gaf hem zo'n klap met zijn vuist, dat hij overboord in zee viel. De andere man sloeg op de vlucht en kwam de koning vertellen wat met hem gebeurd was. De koning beval een honderdtal ridders het schip te gaan nemen en hem de ridder te brengen. De honderd ridders, allen bewapend, kwamen naar het schip en vielen het van alle kanten aan. Fouke verdedigde zich dapper tegen hen allen, maar op het laatst gaf hij zich over, op voorwaarde dat hij goed zou worden behandeld. Ze brachten hem voor de koning, die beval goed voor hem te zorgen in een bedkamer. (53:25-35)

Isorie, de zuster van de koning, was gewoon te komen en hem vaak te bezoeken en hem te troosten. Ze was een zeer mooie en nobele maagd en ze merkte dat hij gewond was in zijn zijde. Ze vroeg hem op vriendelijk wijze haar zijn naam te zeggen, van welk land hij was en op welke wijze hij gewond was geraakt. Hij antwoordde dat zijn naam Maryn le Perdu de France was en dat hij een diepe en tedere liefde had voor een maagd, de dochter van een earl in zijn land. Ze gaf een grote blijk hem te beminnen, maar ze hield van iemand anders meer. 'Het gebeurde op een dag, dat zij en ik tezamen waren in onze grote liefde en ze hield me heel stevig in haar armen. Toen kwam die andere man voor de dag, die zij meer beminde, en hij sloeg me hier met zijn zwaard. Toen stopten ze me in een galei op de zee, alsof ik dood was, en de galei bracht me naar deze gebieden.' 'Waarlijk,' zei Isorie, 'deze maagd was niet bepaald hoffelijk.' Ze nam haar harp, die schitterend was, en speelde melodieën en deuntjes om Fouke te troosten, want ze zag dat hij knap en met hoffelijk gedrag was. (53:25-39; 54:1-11)

Fouke vroeg de schone Isorie, wat het kabaal te betekenen had dat te horen was in de hall voor de koning. 'Voorwaar,' antwoordde ze, 'ik zal het je zeggen. In het land Iberia was een hertog, die Hertog van Cartage werd genoemd, en hij had een schone dochter, Ydoye de Cartage. Tijdens het leven van haar vader woonde ze in zijn kasteel in Cartage. Toen kwam een draak, die haar ving en haar bracht naar een hoge berg bij zee en haar daar meer dan zeven jaar vasthield, totdat een ridder uit Engeland, met de naam Fouke Fitz Waryn de Metz, naar die berg kwam. Hij doodde de draak en bracht haar terug naar haar vader. Spoedig daarna stierf de hertog en ze verkreeg het hele hertogdom. De koning, mijn broer, zond boden naar haar, zeggend, dat hij haar als zijn vrouw wilde nemen, en ze weigerde hem. Vanwege de schande, die de koning had geleden, verzamelde hij een groot aantal mannen en verwoestte haar steden en vernietigde haar kastelen. De maagd vluchtte naar een vreemd koninkrijk op zoek naar hulp. Maar nu is ze teruggekeerd met een menigte mannen en is begonnen een felle oorlog te voeren tegen de koning. Ze staat op het punt strijd te leveren, leger tegen leger of ridder tegen ridder, op zo'n manier dat als haar [leger of ridder] verslagen wordt ze naar zijn land zou gaan en als ons [leger of ridder] verslagen wordt, zal de koning, mijn broer, al haar verliezen volledig vergoeden. Hierom zijn vandaag trotse boden in onze hall verschenen en ik zou willen dat het onze god Mahomet zou behagen dat jij zo iemand was die het zou durven de strijd aan te gaan namens de koning, mijn broer, want grote eer zou je ten deel vallen (*accrue*).' 'Waarlijk, damsel, ik ben mijn heer de koning zeer dankbaar en jou ook, maar ik zou nooit een strijd ondernemen voor Saracenen tegen Christenen, zelfs al zou het me mijn leven kosten. Maar als de koning zijn geloof zou willen afzweren en een Christen worden en gedoopt, dan zal ik de strijd ondernemen en zijn land en zijn volk redden. Ik zal voor hem de maagd winnen, waarover je tegen me hebt gesproken.' Isorie ging en vertelde Messobryn, haar broer, de koning van Barbarije, alles wat Fouke, die zichzelf

Maryn le Perdu de France noemde, haar beloofd had. De koning was meteen akkoord met alles wat hij wilde regelen, als hij aldus zijn zaak kon volbrengen. (54:12-38; 55:1-5)

Op de dag die voor de strijd was vastgesteld, liet de koning Sir Fouke schitterend bewapenen en Isorie zelf bediende hem met goede wil. De koning en zijn Berbers, zijn emirs en al zijn andere mannen waren prachtig bewapend en zij hadden vele mensen bij zich. Ze brachten naar voren zijn ridder, Fouke, die de strijd zou voeren, en de hertogin bracht haar man naar voren. De ridders, die woest waren, gaven hun paarden de sporen en troffen elkaar met hun lansen zodat de splinters over het veld vlogen. Daarna trokken zij hun zwaarden en sloegen elkaar driest. Fouke trof het paard van zijn gezelschap en sloeg het dood neer. Maar hij had de bedoeling de ridder te slaan. De ridder zei, toen hij op de grond lag: 'Ellendige heiden, ellendige Saraceen van boos geloof, moge God in de hemel je vervloeken! Waarom heb je mijn paard gedood?' Fouke steeg af en ze vochten hard de hele dag lang. Toen het bijna avond was, zei de ridder tegen Fouke: 'Sir heiden, je bent sterk en fel. Uit liefde, zeg me, waar ben je geboren?' 'Als je mijn natie wenst te weten, ik zal het je niet zeggen, tenzij je me de jouwe eerst zegt.' 'Ik sta je dat toe.' De ridder vertelde hem dat hij een Christen geboren in Engeland was, de zoon van Waryn de Metz en Philip de Rode heette. Hij vertelde hem woord voor woord, in de geheel juiste volgorde, over zijn hele leven en over zijn broers en hoe de hertogin kwam in een schip naar het eiland van Beteloye en hen aan boord nam en hen redde, want ze waren daar minstens een half jaar geweest. Ze aten hun paarden van de honger. 'Toen de gravin ons had gezien, herkende ze ons meteen en voorzag ons van wat we ook nodig hadden en ze vertelde ons dat ze gekomen was uit Engeland en naar ons daar gezocht had om haar oorlog te steunen. Zulks is het harde leven dat wij hebben geleid!' Toen zei Fouke: 'Lieve broeder Philip de Rode, herken je me niet? Ik ben Fouke, je broer!' 'Dat ben je waarlijk niet, heer Saraceen. Je probeert me te bedriegen. In Gods naam, dat zal je niet!' Toen gaf Fouke hem een waar teken, dat hij herkende. Daarop vertoonden ze grote vreugde en stelden het gevecht uit tot de volgende dag. Philip vertelde de hertogin, dat het Fouke was, zijn broer, met wie hij gevochten had, met als gevolg dat, op het advies van Fouke, Philip en zijn andere broers, de koning en heel zijn huishouden werden gedoopt. De koning trouwde de hertogin met grote eer. (55:6-39; 56:1-3)

Fouke, zijn broers en zijn huishouding bleven bij de koning voor enige tijd. Toen rustten zij zich zeer rijkelijk uit om naar Engeland te gaan. De koning gaf hen goud, zilver, paarden, wapens en al de rijkdommen, die zij zouden willen bezitten of begeerden. Ze vulden hun schip met een opmerkelijke hoeveelheid rijkdommen. Toen ze heimelijk in Engeland aankwamen, beval Fouke John de Rampaigne om een koopman te worden en te informeren waar koning John was en of zijn broer William in leven was of niet. John kleepte zich schitterend als een koopman en ging naar London. Hij verbleef in huis van de burgemeester en liet zich magnifiek bedienen en hij geraakte bekend met de burgemeester en heel zijn huishouden. Hij gaf hen mooie geschenken en vroeg de burgemeester hem bekend te maken bij de koning, zodat hij zijn schip aan land mocht brengen in het land van de koning. De taal die hij sprak was jargon, maar de burgemeester verstond hem gemakkelijk. (56:4-17)

De burgemeester bracht hem voor de koning in Westminster en de koopman groette hem zeer beleefd in zijn dialect. De koning verstond hem gemakkelijk en vroeg wie hij was en waar hij vandaan kwam. 'Heer,' zei hij, 'ik ben een koopman uit Griekenland en ik ben in Babylon, Alexandrië en India geweest. Ik heb een schip vol koopwaar, rijke kleden, edelstenen, paarden en andere rijkdommen, die van grote waarde in dit koninkrijk zouden kunnen zijn.' 'Ik ben bereid,' zei de koning, 'voor jou om jezelf en je mensen aan wal te brengen in mijn land en ik zal je waarborg zijn.' Ze werden bevolen te blijven voor een maaltijd. De burgemeester en de koopman aten tezamen voor de koning. Toen kwamen twee *sergeants-at-mace* en brachten een lange, forse

ridder met een lange zwarte baard de hall in. Hij was miserabel gekleed en ze plaatsten hem in het midden van de vloer en gaven hem te eten. De koopman vroeg de burgemeester wie hij was en hij antwoordde: 'Een ridder genaamd Sir William Fitz Waryn.' Hij vertelde hem het hele verhaal van hem en zijn broers. Toen hij zijn naam hoorde, was John vol vreugde, dat hij hem in leven gezien had. Maar hij was vreselijk bedroefd in zijn hart dat hij hem gezien had in zo'n benarde toestand. De koopman ging zodra hij kon naar Sir Fouke en vertelde hem de hele zaak. Hij liet het schip zo dicht bij de stad brengen als ze konden en de volgende dag nam de koopman een witte telganger (er was geen fraaier in het hele koninkrijk) en bood die koning John aan, die hem verheugd in ontvangst nam, omdat hij zo mooi was. De koopman gaf zulke gulle geschenken dat iedereen hem mocht en hij kon doen wat hij wilde aan het hof. (56:18-38; 57:1-3)

Op een dag nam hij zijn gezellen mee en ze bewapenden zich goed en trokken toen hun tunieken aan zoals zeemannen betaamde. Ze gingen naar Westminster, naar het hof, waar ze nobel werden ontvangen. Ze zagen William Fitz Waryn, die door zijn bewakers naar de gevangenis werd gebracht. De koopman en zijn gezellen, in weerwil van de bewakers, namen hem met geweld en brachten hem naar hun boot, die heel dichtbij onder het paleis dreef. Ze zetten hem aan boord en de bewakers verhieven het alarm en achtervolgden hen. De kooplui waren goed bewapend en ze verdedigden zichzelf dapper. Ze ontsnapten naar hun galei en zeilden weg richting open zee. Toen Fouke William, zijn broer, zag en John de Rampaigne, die de koopman was, is er geen reden te vragen of hij verheugd was. Ze kusten elkaar en ieder vertelde de ander het verhaal van zijn avonturen en zijn lotgevallen. Toen de koning hoorde, dat hij beetgenomen was door de koopman, vond hij zichzelf slecht behandeld. (57:4-18)

Fouke en zijn gezellen kwamen aan in Bretagne, waar ze een half jaar en langer verbleven met Foukes verwanten en neven. Toen besloot hij dat niets hem zou tegenhouden om naar Engeland te gaan. Toen hij naar Engeland kwam, in het Nieuwe Woud, waar hij vroeger gewoond had, ontmoette hij de koning, die een wilde ever aan het jagen was. Fouke en zijn gezellen namen hem en de ridders die bij hem waren gevangen en brachten hen naar hun galei. De koning en al zijn mannen waren heel erg bang. Er werd een hoop heen en weer gepraat maar op het laatst zette de koning al zijn boosheid tegenover hen opzij en herstelde aan hen heel hun erfenis, hen in goed geloof belovend, dat hij vrede voor hen zou laten uitroepen door heel Engeland. Ten dien einde liet hij zes ridders bij hen als gijzelaars, totdat de vrede zou zijn afgekondigd. (57:19-30)

De koning ging naar Westminster en verzamelde earls, baronnen en clerici. Hij vertelde hen openlijk dat hij uit vrije wil zijn vrede verleende aan Fouke Fitz Waryn en aan zijn broers en aan al hun volgelingen. Hij beval dat ze eervol ontvangen moesten worden door heel het koninkrijk en verleende hen hun hele erfenis. (57:31-35)

Toen Hubert, de aartsbisschop, dit hoorde, was hij vol vreugde en hij stuurde meteen een brief aan Fouke, aan de Earl van Gloucester, aan Ranulf, de Earl van Chester, en aan Hugh, earl marshal, hen zeggen met alle spoed naar hem te komen in Canterbury. Toen ze aan waren gekomen, kondigden ze af, dat Fouke en zijn broers zich moesten overgeven aan de koning in London. Fouke, zijn broers en de drie earls met hun strijdkrachten maakten zich zo rijkelijk als ze maar konden en wisten, en ze kwamen door London in nobele uitrusting en knielden voor de koning in Westminster, zich aan hem overgevend. De koning ontving hen, herstelde aan hen al hun bezittingen in Engeland en beval hen toen bij hem te blijven.⁴⁴ Dat deden ze een volle maand.

⁴⁴ Zie de inleiding over Fouke's pardon. There is no evidence that Hubert Walker had any part in the pardon, which was due to the Bishop of Norwich and the Earl of Salisbury. But Wright, 224 suggests that because of the powerful positions he occupied Hubert 'may still have been the real and primary mediator'. The *Romance* is certainly wrong in indicating that Fouke received his pardon at Westminster, as the king was in Normandy at the time.

Toen nam Fouke afscheid en verbleef bij de earl marshal. De earl gaf hem gezag over Ashdown, Wantage en andere landen. Fouke en zijn broers bewapenden zich tot hun tevredenheid en gingen naar Abingdon. Ze verwijderden van daar alles wat ze konden vinden om te verkopen en lieten het allemaal wegdragen en vervoeren naar Wantage, waar ze een markt (*fair*) maakten en een marktplaats, die sindsdien wordt gehouden en nog steeds bestaat.⁴⁵ (57:36-39; 58:1-14)

Fouke nam afscheid van de earl marshal en ging naar Earl Ranulf van Chester, die een groot leger voorbereidde om naar Ierland te gaan en zijn rechten daar te verdedigen. Toen ze aankwamen, zagen ze een enorme massa vijanden. De earl beval hen allemaal zich te bewapenen en hij had drie jongemannen bij zich, die broers waren en mannen van grote dapperheid en kracht. Ze waren gewapend en goedbereden en Fouke was bij hen. Toen zagen ze een afschuwelijke reus onder hun vijanden. Hij was bewapend en te voet, afschuwelijk, zwart en vreeswekkend, wel zo'n twaalf voet langer dan iemand anders. Hij brulde uit: 'Earl van Chester, zend me de dapperste ridder die je hebt om je recht te verdedigen.' De drie jongemannen, die hem hoorden, gingen naar hem toe, de een na de ander, en hij doodde hen meteen met de bijl die hij vasthield. Toen gaf Fouke zijn paard de sporen. Hij probeerde hem te treffen met zijn lans, maar de reus pareerde een beetje en sloeg Fouke, hem bijna dodend. Fouke was heel bevreesd voor hem en hij hield zijn oog stevig op hem gevestigd zodat hij erin slaagde hem door het lijf te steken met zijn lans. Hij viel op de grond en sloeg al vallend Fokes paard en hakte twee van zijn hoeven af. Fouke viel op de grond, sprong toen op en trok zijn zwaard. Hij sloeg de reus z'n hoofd af en nam zijn bijl mee terug naar Blancheville, waar hij op moerassige grond een sterk en fraai kasteel had gebouwd. Aldus veroverde de earl al zijn landen en kastelen in Ierland en toen hij daar verbleven had en orde gebracht had in zijn landen keerde hij terug naar Engeland. (58:15-38)

Fouke kwam naar Blancheville, waar hij Matilda, zijn vrouw, trof en zijn kinderen, die zeer blij waren dat hij gekomen was. Ze verheugden zich allen tezamen en toen liet Fouke al zijn schatten en zijn rijkdommen daarheen brengen. Hij gaf zeer vrijgevig landen en paarden aan zijn soldaten en zijn vrienden en handhaafde zijn land met grote eer. (58:38; 59:1-4)

Fouke besloot dat hij zware zonden tegenover God had begaan, door mensen te doden en door andere grote misdaden. Voor kwijtschelding van zijn zonden stichtte hij een priorij ter ere van onze Vrouwe de Maagd Maria van de orde van Grandmont, nabij Alderbury, in het bos aan de rivier de Severn. Hij wordt de Nieuwe Abdij genoemd.⁴⁶ Kort daarna stierf Lady Matilda de Caus, zijn vrouw, en zij werd begraven in deze priorij. Een goede lange tijd nadat deze vrouwe stierf, trouwde Fouke een zeer nobele dame, Lady Clarice d'Auberville, en bij de ene en de andere dame verwekte hij mooie en zeer dappere kinderen.⁴⁷ (59:5-15)

Toen Lady Joan, vrouw van Llywelyn, Prins van Wales, die de dochter van koning Henry van Engeland was, gestorven was, vroeg hij Sir Fouke, vanwege zijn grote reputatie van bekwaamheid en dapperheid, om zijn dochter Eve. Fouke verleende haar aan hem en met grote

⁴⁵ The overlordship of the manor of Wantage belonged to the earls marshal of England and it was originally granted to Fouke by William Marshal's son, William II, shortly before 1222, not as early as the *Romance* states and not by Hugh (presumably intended to be Hugh Bigod, who married William Marshal's eldest daughter). It is, however, true that Fouke was given the right to hold a fair at Wantage (volgens Wright, 229 'it was the usual custom to include in such grants a fair as well as a market'). 'In 1224 Fulc Fitz Warin made an agreement with the Abbot of Abingdon by which the abbot's fair at Shellingford came to an end for the benefit of Fulc's fair at Wantage'. (ANTS, 102 naar *The Victoria History of the Counties of England, Berkshire*, IV, 267)

⁴⁶ Eyton plaatst de stichting van de New Abbey te Alderbury rond 1220. De orde van Grandmont was een Benedictijner orde, gesticht in Grandmont, Normandië, in 1076. De orde bloeide in 13^e-eeuws Engeland, maar begon in Frankrijk na 1184 te kwijnen als gevolg van onderlinge disputen.

⁴⁷ Zie n. 28. Van Clarice d'Auberville is niets bekend.

eer en plechtigheid werden ze getrouwd. Maar Llywelyn leefde nog maar anderhalf jaar daarna. Hij stierf en werd begraven te Conway, zonder een erfgenaam te hebben geproduceerd bij Eve. Naderhand trouwde ze met de Lord van Blancminster, die een ridder van grote waardigheid was, dapper en boud.⁴⁸ (59:16-24)

Fouke en Lady Clarice, zijn vrouw, waren op een nacht in bed samen in hun kamer. De dame lag te slapen en Fouke lag wakker denkend aan zijn jeugd. Hij had van harte spijt over zijn zondige leven. Toen zag hij in zijn slaapkamer zo'n groot licht, dat het werkelijk wonderbaarlijk was en hij vroeg zich af wat dat kon zijn. Toen hoorde hij een stem alsof er donder in de lucht was, zeggend: 'Vazal, God heeft je boetedoening verleend, die meer waard is hier dan elders.' Bij deze woorden werd de dame wakker, zag het grote licht en bedekte haar gezicht in vrees. Toen verdween dit licht en hierna kon Fouke nooit meer zien, want hij was blind voor de rest van zijn leven. (59:25-35)

Deze Fouke was een goede en genereuze gastheer en hij liet de hoogstraat verleggen langs zijn hall, bij zijn landhuis te Alveston, zodat geen vreemdeling zou passeren zonder voedsel of onderdak of andere eer of van zijn goederen te verkrijgen. Merlijn zegt dat in Brittannië de Grote een wolf zal komen uit Blanche Lande. Die zal twaalf scherpe tanden hebben, zes onder en zes boven. Hij zal zo'n woeste aanblik hebben, dat hij het luipaard zal verjagen uit Blanche Lande, zo'n kracht en macht zal het hebben. Maar wij weten dat Merlijn dit zei over Fouke Fitz Waryn. Want ieder van jullie kan er zeker van zijn dat in de tijd van koning Arthur wat nu Blancheville wordt genoemd Blanche Lande heette. Want in dat land was een prachtige kapel van Sint Augustinus, waar Cahuz, zoon van Yvain, droomde dat hij de kandelaar stal en dat hij een man tegenkwam die hem verwondde met een mes en hem kwetste in de zijde. Terwijl hij sliep, riep hij zo luid, dat koning Arthur hem hoorde en uit zijn slaap ontwaakte. Toen Cahuz wakker was gemaakt, legde hij zijn hand op zijn zijde en vond daar het mes dat hem door en door verwond had. De Graal, het boek van het Heilige Vaatwerk, vertelt ons dit. Daar hervond koning Arthur zijn moed en zijn dapperheid, toen hij alles verloren had, zijn ridderlijkheid en zijn macht. De wolf kwam uit zijn land, zoals de wijze Merlijn zei, en we hebben de twaalf scherpe tanden herkend aan zijn schild. Hij droeg een getand schild, zoals de herauten ontwierpen. Op het schild waren twaalf tanden *gules and argent*. Aan het luipaard kan koning John worden herkend en goed begrepen, want hij droeg op zijn schild de luipaarden van geslagen goud.⁴⁹ (59:36-39; 60:1-39; 61:1-7)

Deze Fouke bleef blind voor zeven jaar en hij droeg zijn boete goed. Lady Clarice stierf en werd begraven in de New Abbey. Na haar dood leefde Fouke nog maar een jaar. Hij stierf te Blancheville en werd begraven in de New Abbey met grote eer. Moge God genade hebben met zijn ziel. Het lichaam ligt vlakbij het altaar. Moge God genade hebben met hen allen, de levenden en de doden! Amen. (61:8-13)

⁴⁸ Llywelyns vrouw Joan stierf in 1137. Van een tweede vrouw Eve is niets bekend. Llywelyn werd een monnik in de Cisterciëse Abdij van Aberconway, die hij gesticht had.

⁴⁹ Net als de eerdere profetie (zie n. 6) is deze passage in versvorm. De profetie wordt toegeschreven aan Merlijn. Aan de aanduiding van Fouke III als wolf en koning John als luipaard wordt gevoegd het verhaal van Cahuz, uit de *Perlesvaus* (Nitze-Jenkins, Chicago 1932/New York 1972, I, 26-39, notes 209f). Zie Michel Zink, 'La Rêve avéré: la mort de Cahuz et la langueur d'Arthur du *Perlesvaus* à Fouke le Fitz Waryn', in: *Littératures (Mélanges René Fromilhague)* 9-10 (1984), 31-38; reprinted in idem, *Les Voix de la conscience: parole du poète et parole de Dieu dans la littérature médiévale*, Caen 1992, 137-143.